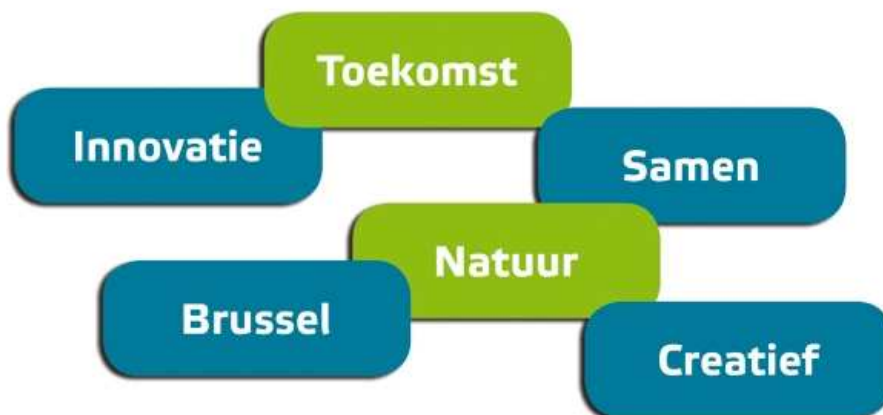

PARTICIPATIEPROCES VOOR DE OPSTELLING VAN HET NATUURPLAN VAN HET BRUSSELS HOOFDSTEDELIJK GEWEST

OVERZICHT VAN DE WORKSHOPS – VERSLAG

28 november 2012

Inhoud

1	VERSTERKEN VAN DE POSITIEVE BANDEN TUSSEN DE BRUSSELAARS EN DE NATUUR	12
1.1	De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren	12
1.1.1	Aanleg van nieuwe groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek	12
1.1.2	Bestuderen van de mogelijkheden van openstelling voor het publiek van braakliggende en andere aangepaste privéruimten	16
1.1.3	De periodes van openstelling van publieke groene ruimten aanpassen	20
1.2	Combineren van toegankelijkheid en behoud van de biologische waarde van groene ruimten	21
1.2.1	Opstellen van een kaart van kwetsbare plekken en zwarte punten met betrekking tot de recreatieve druk	21
1.2.2	Acties ondernemen om het publiek te leiden en te informeren over de zwarte punten	22
1.2.3	Goedkeuren van een nieuw parkreglement	24
1.3	De informatie en bewustmaking van de burgers verbeteren	25
1.3.1	Ontwikkelen van een globale communicatiestrategie	25
1.3.2	Betere educatie van verschillende doelgroepen	27
1.4	De educatie van kinderen over natuur en biodiversiteit verbeteren	27
1.4.1	Versterken van het luik natuur en biodiversiteit in de ME-acties	27
1.4.2	Bestuderen, samen met de Franstalige en Vlaamse gemeenschappen, van de mogelijkheden om het luik natuur en biodiversiteit in de schoolprogramma's te vergroten	28
1.5	Het engagement van de burgers aanmoedigen en begeleiden	29
1.5.1	Ontwikkelen van een systeem van "natuurpremies" en "natuursubsidies"	29
1.5.2	Invoeren van een dienst van "natuurfacilitator"	31
1.5.3	Het participatief beheer van de openbare ruimten bevorderen, vooral met kinderen	32
2	HET ECOLOGISCHE NETWERK ONTWIKKELEN TOT IN HET HART VAN DE STAD	33
2.1	Meer plaats voor de natuur voorzien in openbare ruimten en gebouwen	33
2.1.1	Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de openbare ruimten te versterken	33
2.1.2	Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de aan de transportinfrastructuur gekoppelde ruimten te versterken	34
2.1.3	Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de openbare gebouwen en hun omgeving te versterken	34
2.1.4	Een systeem van "natuur"-premies en -subsidies uitwerken	36
2.2	De onderlinge verbondenheid van de zones van het ecologische netwerk herstellen	37
2.2.1	Nieuwe groene ruimten creëren en/of aangetaste ruimten herstellen, rekening houdende met de eisen van het ecologische netwerk	37
2.2.2	De implementatie van het blauwe netwerk begeleiden	39
2.2.3	De permeabiliteit van de transportinfrastructuur voor de fauna verbeteren	39
2.3	De stedelijke biotopen beschermen en ontwikkelen	39
2.3.1	De bescherming van stedelijke biotopen verzekeren alsook van de elementen van het landschap die dit verdienen	39
2.3.2	Een strategie uitwerken voor de valorisatie en het beheer van de braakliggende terreinen	41
2.3.3	Een strategie uitwerken voor het behoud en het herstel van binnenterreinen van huizenblokken die de biodiversiteit helpen	43

2.4	De open zones en de landbouwrestanten beschermen en ontwikkelen	44
2.4.1	Een geïntegreerde visie uitwerken voor het behoud en het herstel van de open zones en de landbouwrestanten	44
2.5	Het landbeheer verwerven van strategische sites.....	44
2.5.1	Een strategie op het vlak van landbeheer op punt stellen	44
2.5.2	Een natuurfonds oprichten.....	48
3	DE BIODIVERSITEIT IN DE PLANNEN EN PROJECTEN INTEGREREN.....	51
3.1	Een betere integratie van het ecologische netwerk in de ontwikkelings- en territoriale planningshulpmiddelen verzekeren	51
3.1.1	De bestemmingen herzien en de voorschriften van het GBP aanpassen om ze in overeenstemming te brengen met het ecologische belang van de verschillende zones	51
3.1.2	De GSV (+ GGSV) aanpassen en er vergroeningsdrempels voor de percelen in bepalen (BCO)	54
3.1.3	De natuur- en biodiversiteitsgedeelten van de ontwikkelings- en inrichtingsplannen voorzien of versterken.....	54
3.1.4	De dichtheidsvorken per wijk bepalen en de impact op de bodem van de projecten beperken.....	54
3.2	De informatieverstrekking aan en de opleiding van de bedenkers van projecten en de uitreikende instanties verbeteren	57
3.2.1	Een "facilitator natuur"-dienst opzetten	57
3.2.2	Fiches van goede praktijken uitwerken en verspreiden	59
3.2.3	De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren	59
3.2.4	Standaard "natuur"-clausules voor de bestekken uitwerken.....	59
3.3	De impact van plannen en projecten op de natuur en de biodiversiteit evalueren	64
3.3.1	De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren	64
3.3.2	Het beheer van de bezorging van natuuradviezen door Leefmilieu Brussel optimaliseren.....	64
3.3.3	In de gewestelijke wetgeving de verplichting opnemen om de impact van de plannen en projecten op het ecologische netwerk en de ecosystemische diensten na te gaan.....	64
3.4	Een compensatiesysteem ontwikkelen voor elk verlies aan groene ruimte	65
3.4.1	Stedenbouwkundige lasten invoeren voor elk verlies aan groene ruimte	65
4	DE GEBIEDEN MET EEN HOGE BIOLOGISCHE WAARDE EN DE PATRIMONIALE SOORTEN IN STAND HOUDEN EN HERSTELLEN	68
4.1	De habitats van gewestelijk en communautair belang in stand houden en herstellen.....	68
4.1.1	In een adequate bescherming van de gebieden met een hoge biologische waarde voorzien	68
4.1.2	De bewaardoelstellingen en beheerplannen van de natuurreservaten en Natura 2000-sites goedkeuren.....	68
4.1.3	De gebieden met een hoge biologische waarde opnieuw in beheer nemen of voor deze gebieden beheercontracten afsluiten, wanneer hun beheer niet beantwoordt aan de goede praktijken	68
4.1.4	Een natuurfonds oprichten.....	68
4.2	De populaties van soorten van gewestelijk en communautair belang in stand houden en herstellen 68	68
4.2.1	Actieplannen voor het herstel en de ontwikkeling van de populaties van soorten van gewestelijk en communautair belang uitwerken en uitvoeren.....	68
4.3	De ontwikkeling van problematische soorten onder controle houden en voorkomen.....	68
4.3.1	Actieplannen voor de bestrijding van de wildgroei van invasieve soorten uitwerken en uitvoeren ..	68
4.3.2	Actieplannen voor het controleren van de wildgroei van invasieve soorten uitwerken en uitvoeren 68	68

5 HET ECOLOGISCH BEHEER VAN DE GROENE RUIMTE UITBREIDEN EN VERSTERKEN ... 71

5.1 De aanleg en het ecologische beheer van openbare groene ruimten verder uitbouwen	71
5.1.1 Het ecologisch beheer van de groene ruimte uitbreiden en versterken.....	71
5.1.2 De voorbeeldprojecten en -praktijken selecteren en exploiteren	71
5.1.3 Een plan uitwerken en uitvoeren voor de aanleg en het ecologische beheer van de spoorwegtaluds	71
5.1.4 Een plan uitwerken en uitvoeren voor de aanleg en het ecologische beheer van de met de wegen	
verbonden groene ruimten	71
5.1.5 Bestemmingskaarten van de ruimten opstellen	71
5.2 De informatieverstrekking aan en de opleiding van de beheerders en bedenkers van projecten	
verbeteren	71
5.2.1 Een "facilitator natuur"-dienst opzetten	71
5.2.2 Fiches van goede praktijken uitwerken en verspreiden	71
5.2.3 De beheerders en bedenkers van projecten met voor het milieu gunstige belangen en technieken	
opleiden.....	71
5.2.4 Standaard "natuur"-clausules voor de bestekken uitwerken.....	71
5.3 Het engagement van de beheerders stimuleren, die direct of indirect de staat van bewaring van de	
groene ruimten beïnvloeden.....	71
5.3.1 Doelstellingscontracten tussen het Gewest en de verschillende beheerders uitwerken	71
5.3.2 Een systeem van "natuur"-premies en -subsidies uitwerken.....	71
5.4 Op een geïntegreerd beheer van het milieu toezien	71
5.4.1 Op een snelle en aangepaste uitvoering van het waterplan toezien	71
5.4.2 Een plan ter beperking van het gebruik van pesticiden uitwerken	71
5.4.3 Op een snelle en aangepaste uitwerking en uitvoering van het "lichtplan" toezien	71

6 HET BESTUUR OP HET VLAK VAN NATUUR VERBETEREN..... 72

6.1 De partnerschappen en de coördinatie met de actoren op het terrein versterken	72
6.1.1 Een Natuur Taskforce oprichten (uitwisselings- en actieplatform)	72
6.2 De aanwezigheid van de "natuur" in beslissings- en overlegorganen versterken.....	75
6.2.1 De aanwezigheid van een natuurexpert op bijeenkomsten van overlegcomités verzekeren.....	75
6.2.2 De vertegenwoordiging van de BHRNB binnen de GOC verzekeren	75
6.3 De beschermingsstatuten van de groene ruimten vereenvoudigen en de verantwoordelijkheden	
verduidelijken	75
6.3.1 De mogelijkheden en potentialiteiten van een rationalisering van de systemen ter bescherming van	
de groene ruimte bestuderen	75
6.4 Op de coherentie van de openbare steunmaatregelen met de nagestreefde doelstellingen toezien .	75
6.4.1 De subsidies en andere openbare stimuli identificeren en elimineren, die nefast zijn voor de	
biologische diversiteit.....	75
6.5 De monitoring van het gevoerde beleid verzekeren	75
6.5.1 De strategie voor het monitoren van de soorten en de habitats uitvoeren	75
6.5.2 Een monitoring van het beheer op punt stellen.....	75
6.5.3 De door de Brusselse groene ruimten geleverde ecosystemische diensten evalueren en in kaart	
brenge.....	75

6.6	De opvolging van het beleid en de vertegenwoordiging van Brussel op internationaal niveau	
	verzekeren	75
6.6.1	Aan de internationale rapporteringsverplichtingen voldoen door de door het Gewest aangegane verbintenissen na te komen	75
6.6.2	Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het internationale toneel vertegenwoordigen.....	75
6.6.3	Aan de coördinatie van de Belgische gefedereerde entiteiten deelnemen	75
6.6.4	In de uitwisselingsnetwerken met betrekking tot de stedelijke biodiversiteit participeren.....	75
6.7	Het wetenschappelijk onderzoek naar de natuur in de stad stimuleren en ondersteunen.....	75
6.7.1	Studies in verband met de opvolging, de ontwikkeling en de waarde van de natuur in de stad bestellen	75

Context en doelstellingen

Op 1 maart 2012 keurde het Brussels Hoofdstedelijk Gewest de Ordonnantie betreffende het natuurbehoud goed. Overeenkomstig deze ordonnantie wil het Gewest kunnen beschikken over een Gewestelijk Natuurplan dat de krachtlijnen en prioritaire acties vastlegt voor de komende 5 jaar, in het bijzonder op het vlak van de bescherming en het behoud van de natuur in de stad, de versterking van ecosysteemdiensten en duurzame stadsontwikkeling. Naar aanleiding van de opstelling van dit plan wordt vooruitgekeken naar de stad van morgen en wordt een gezamenlijke visie ontwikkeld over de plaats van de natuur en de doelstellingen van een beleid voor behoud van de biodiversiteit in Brussel.

Een van de fasen in de opstelling van het Natuurplan is de organisatie van een participatieproces voor een actieve betrokkenheid van “het publiek” bij het beslissingsproces, voorafgaand aan de procedure van het openbaar onderzoek. De uitvoering van dit proces werd toevertrouwd aan de studiebureaus Ecores en 21 Solutions. Dit proces van hulp bij besluitvorming werd opgezet met de steun van, en in nauw overleg met het BIM. Het moet een stevige basis leggen voor het ontwerpplan, ervoor zorgen dat de vastgelegde doelstellingen afgestemd zijn op de uitdagingen voor de natuur in Brussel, ervoor zorgen dat de voorgestelde maatregelen afgestemd zijn op de doelstellingen, de haalbaarheid van de voorgestelde maatregelen testen en tot slot de behoefte aan ondersteuning voor de uitvoering van de voorgestelde maatregelen bepalen.

Dit verslag geeft een overzicht van alle discussies die tijdens de participatieve workshops hebben plaatsgevonden. Dit overzicht is neutraal, zonder een standpunt in te nemen. De deelnemers, die uiteenlopende achtergronden hebben, namen soms gelijkgerichte, soms uiteenlopende standpunten in. Wij hebben getracht deze nuances correct weer te geven in deze samenvatting.

Verloop van het participatieproces

De volgende stappen maakten deel uit van het participatieproces van het Natuurplan:

- **Organisatie van een informatiesessie voor de start van het participatieproces – september 2012**

Tijdens deze sessie werd het hele proces van de opstelling van het Natuurplan voorgesteld, en werd een samenvatting gegeven van het Natuurrapport.

Een eerste participatief werk, tijdens deze openingssessie, bestond erin de deelnemers naar hun mening te vragen over de strategische en operationele doelstellingen die in het ontwerp van Natuurplan werden vertaald, dat het voorwerp is van het participatie- en raadplegingsproces. Er werd gevraagd naar de mening van de deelnemers over de relevantie van de vooropgestelde doelstellingen.

De resultaten van deze besprekingen werden in een rapport gegoten dat verkrijgbaar is op aanvraag, of via de internetsite van het Natuurplan kan worden geraadpleegd.

- **Organisatie van thematische participatieve workshops – oktober-november 2012**

Vervolgens werden workshops georganiseerd om de actieve participatie van het “publiek” aan het maatregelenprogramma mogelijk te maken. Deze workshops werden gestructureerd in 4 thematische delen:

- **8 oktober 2012 – WORKSHOP 1:** participatieve workshop over de maatregelen met betrekking tot het behoud, de aanleg en het beheer van natuurlijke ruimten en soorten
- **12 oktober 2012 (voormiddag) – WORKSHOP 2:** participatieve workshop over de maatregelen voor ontwikkeling van natuur in de stad en de integratie ervan in stadsprojecten
- **12 oktober 2012 (namiddag) – WORKSHOP 3:** participatieve workshop over de maatregelen voor sensibilisatie, educatie, vorming en participatie inzake natuur- en biodiversiteitbescherming
- **8 november – WORKSHOP 4:** participatieve workshop over de transversale maatregelen die werden besproken met de actoren op het vlak van ruimtelijke ordening, de beheerders en instandhouders, en alle actoren in het domein van de milieueducatie.

Tijdens de workshops zaten de deelnemers samen in 2 tot 3 subgroepen, waarbij elke subgroep 3 tot 4 maatregelen behandelde. Zo kon voldoende tijd worden uitgetrokken om de verschillende maatregelen te bespreken.

Vervolgens brachten de subgroepen de resultaten van de besprekingen in hun groep naar voor tijdens de plenaire zitting, zodat alle aanwezige actoren op de hoogte waren van alle besprekingen.

Tijdens deze workshops konden de deelnemers hun mening geven over:

- De relevantie van de maatregelen om de doelstellingen te bereiken
- De haalbaarheid van de maatregelen
- Hun mogelijke betrokkenheid bij de uitvoering van deze maatregelen
- De behoeften aan ondersteuning voor de uitvoering van de maatregelen
- verbeteringen aan/ontwikkelingen van het voorgestelde maatregelenprogramma.

- **Organisatie van een slotsessie van het participatieproces – december 2012**

Deze sessie vindt plaats op 13 december 2012. Bij deze gelegenheid worden de resultaten van de publieksparticipatie verspreid.

Deelnemers aan het participatieproces

In het participatieproces werd een ruimte waaier van verschillende actoren bevraagd. In totaal waren 104 deelnemers aanwezig op de startvergadering en tijdens de participatieve workshops.

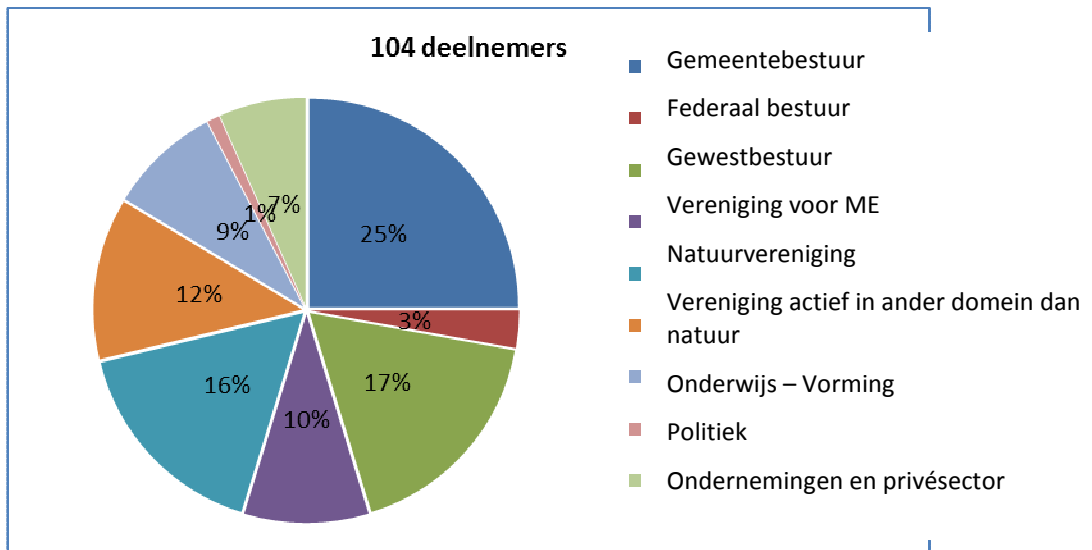
Hieronder vindt u een overzicht van de statistieken van de participatie aan dit proces:

- **Voor het proces in zijn geheel:**

De politieke vertegenwoordiger was de adviseur van het Kabinet Huytebroek, de heer Francis Raedermaker.

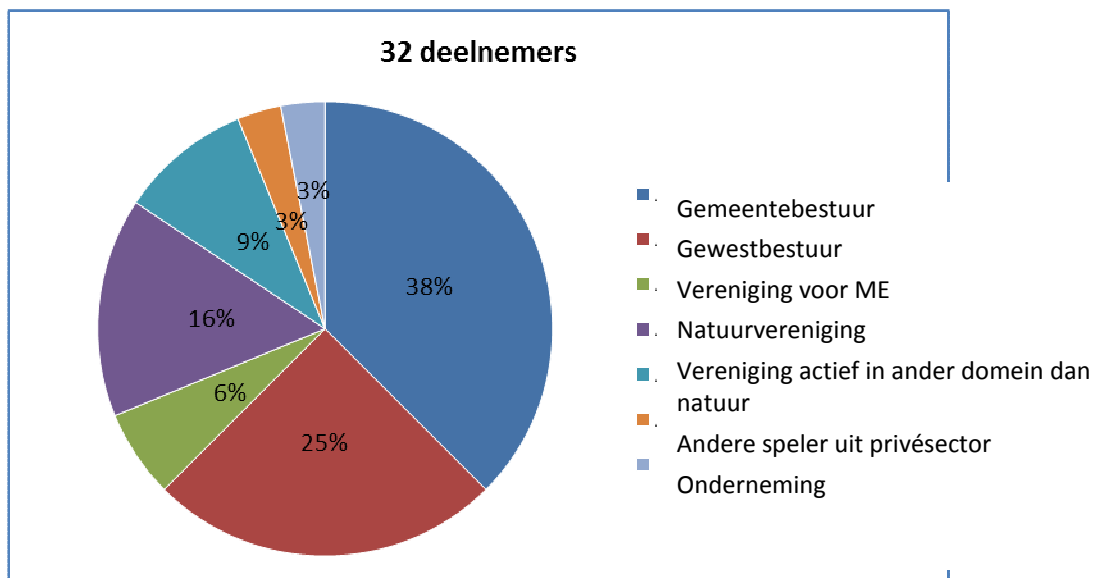
Van de 104 deelnemers waren er een aantal die slechts aan één evenement deelnamen, terwijl andere aan verschillende uitwisselingen hebben deelgenomen.

Verdeling van de deelnemers volgens type van actoren voor het participatieproces in zijn geheel

- Voor de workshop van 8 oktober over de maatregelen met betrekking tot het behoud, de aanleg en het beheer van natuurlijke ruimten:

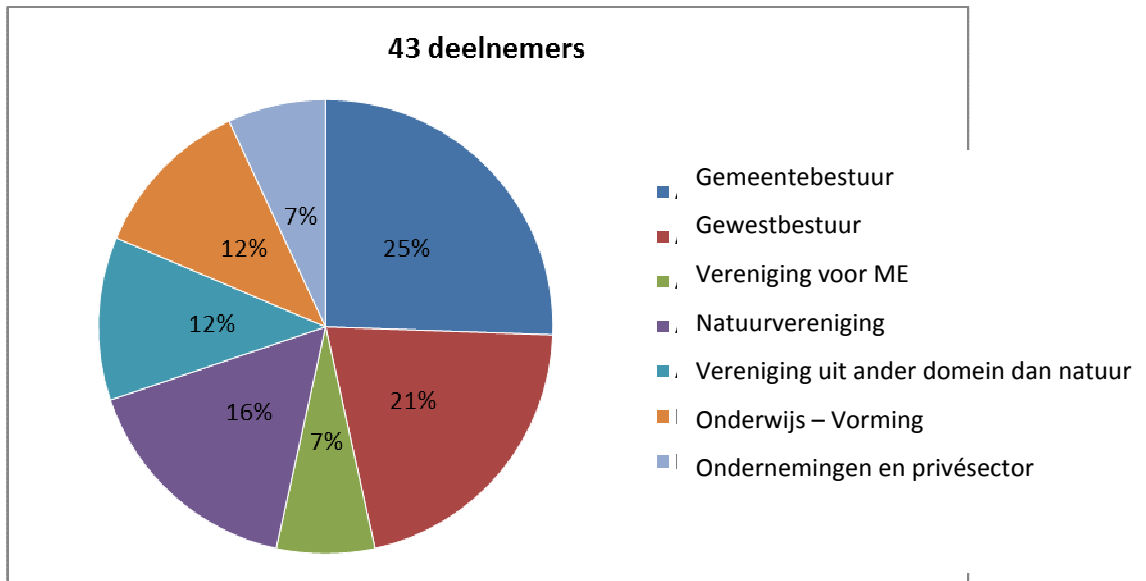
Workshop 1 - Behoud, aanleg en beheer van natuurlijke ruimten

- Voor de workshop van 12 oktober over de maatregelen voor integratie van de natuur in stadsprojecten:

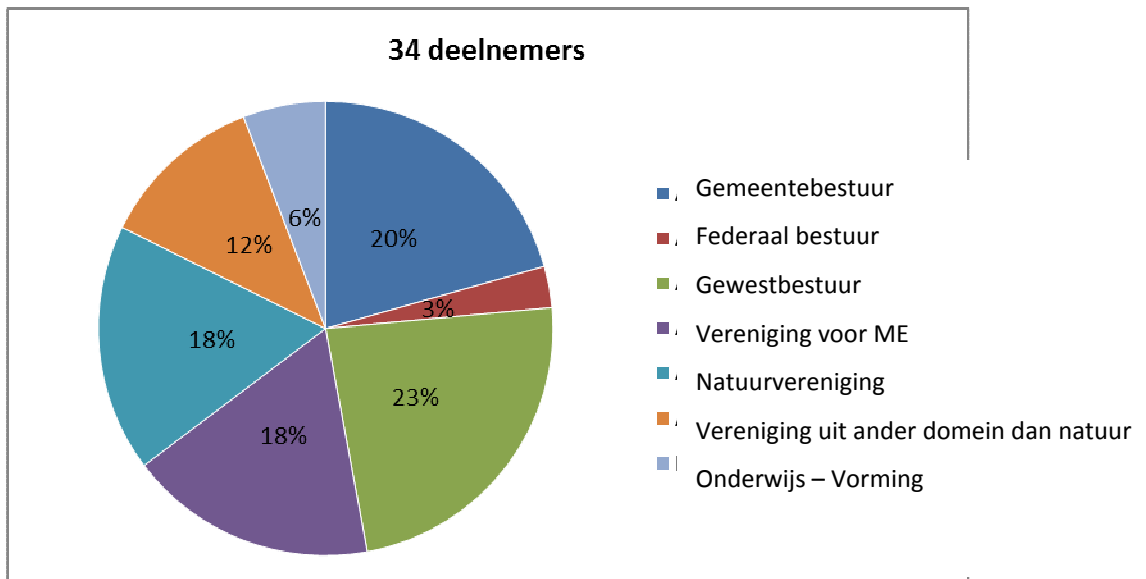

Workshop 2 – natuur in de stad en integratie ervan in stadsprojecten

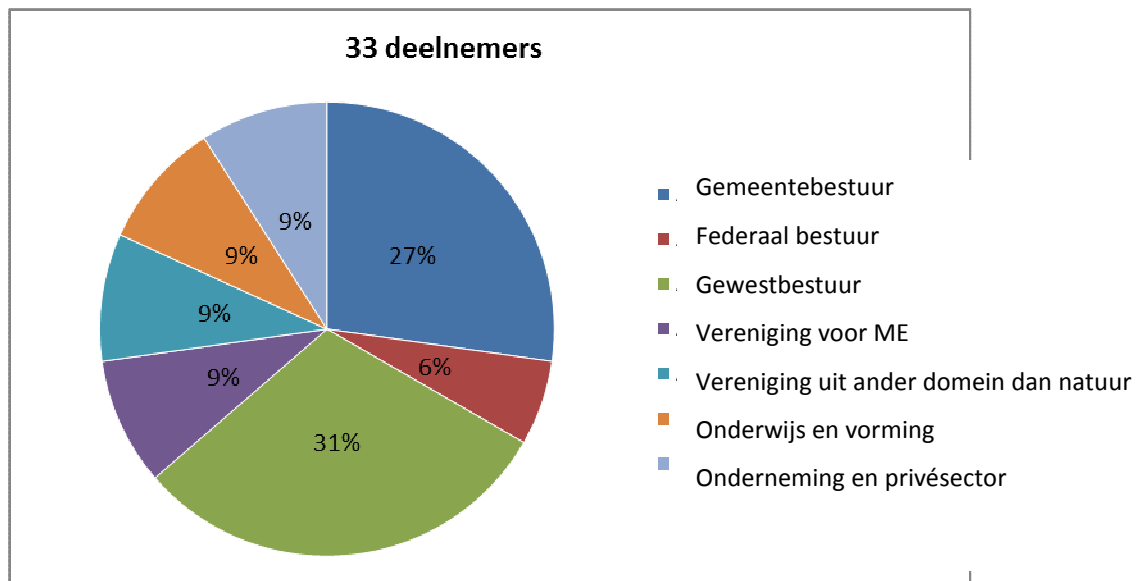
- Voor de workshop van 12 oktober over de maatregelen voor sensibilisatie, educatie, vorming en participatie inzake natuurbescherming:

Workshop 3 – sensibilisatie, educatie, vorming en participatie inzake natuurbescherming

- Voor de workshop van 8 november over de maatregelen die op transversale wijze werden besproken met de actoren:

Workshop 4 – Transversale maatregelen

De gedetailleerde lijst van deelnemers is opgenomen in de bijlage bij dit document.

Verslag van het participatieproces - structuur

Het verslag is gestructureerd in de volgorde die is voorgesteld in het ontwerp van maatregelenprogramma van Leefmilieu Brussel (*opzet van het ontwerp van Natuurplan, en voorwerp van deze participatie*) voor de operationele doelstellingen en de maatregelen die hierop betrekking hebben.

Voor elke maatregel werden de resultaten van de discussies die voortvloeien uit het participatieproces gestructureerd volgens de volgende maatstaven:

- **Relevantie van de maatregelen ten aanzien van de doelstellingen**

Voor deze maatstaf werd rekening gehouden met de opmerkingen van de deelnemers over de voorgestelde maatregelen die sterk, weinig of helemaal niet geschikt zouden zijn om de bedoelde operationele en strategische doelstellingen binnen bereik te brengen. Ook wordt rekening gehouden met de resultaten van de online-enquête en met de stemmingen die tijdens de 3 eerste workshops hebben plaatsgevonden.

- **Haalbaarheid van de maatregel**

Deze maatstaf wijst op de technische, financiële en organisatorische risico's en belemmeringen die verbonden zijn aan de maatregel en die werden opgemerkt door het "publiek", en op de hulpmiddelen en hefboomen die zij voorstellen of zien om deze risico's en belemmeringen aan te pakken.

- **Aanvaardbaarheid van de maatregel**

Deze maatstaf wijst op de belemmeringen en hefboomen met betrekking tot de communicatie, uit hoofde van de verantwoordelijken van de uitvoering van de maatregelen of uit hoofde van het publiek.

- **Behoeften in termen van ondersteuning van de uitvoering van de maatregel**

Deze maatstaf identificeert de voorzieningen voor ondersteuning die moeten worden ingevoerd om de actoren in staat te stellen de maatregel uit te voeren: financiële ondersteuning, extra personeel, opleiding van het personeel, enz.

[Deze maatstaf steunt logischerwijs op de technische, financiële, organisatorische en communicatiehefboomen die hoger werden aangestipt].

- **Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel**

Dit laatste punt vermeldt de voorstellen voor herformulering, mogelijke herziening met een andere maatregel, eventuele nuances die moeten worden aangebracht (enz.), die werden voorgesteld door het "publiek".

Het laatste hoofdstuk van het verslag geeft een overzicht van de bijkomende maatregelen die werden voorgesteld in het kader van het participatieproces.

Resultaten van het participatieproces (workshops)

---

1 Versterken van de positieve banden tussen de Brusselaars en de natuur

1.1 De toegang van de Brusselaars tot de natuur verbeteren

1.1.1 Aanleg van nieuwe groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek

1.1.1.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De maatregel werd als **relevant** beoordeeld, op voorwaarde dat:

- de maatregel steunt op een analyse van de behoeften,
- de ontwikkelde zones overeenkomen met de zones waar de vraag groot is en de toegang onvoldoende (weinig groene ruimten).

Sommige deelnemers benadrukken dat het niet meteen nodig is nieuwe ruimten aan te leggen (wat duur is), maar dat eerst de bestaande ruimten benut moeten worden.

De leden van het platform “Jeunes Natuurlijk !” hameren erop dat het belangrijk is rekening te houden met de behoeften van de jongeren (volgens het principe dat, om de natuur te begrijpen en te respecteren, je ze eerst moet beleven en er dus toegang toe moet hebben). Voor hen moeten de groene ruimten vooral voldoen aan de volgende functies en maatstaven:

- ze moeten divers zijn (parken, bosgebied, infrastructuur, ...), en je moet er kunnen spelen en uiteenlopende activiteiten beoefenen,
- ze moeten worden aangelegd op plaatsen die bereikbaar zijn met het openbaar vervoer
- iedereen moet terecht kunnen in groene ruimten in zijn eigen buurt.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.1.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Tijdens de besprekingen kwam de kwestie van het openstellen voor het publiek van bestaande groene ruimten die niet voor iedereen toegankelijk zijn, vaak ter sprake. Het resultaat van deze besprekingen is opgenomen in maatregel “1.1.2 – bestuderen van de mogelijkheden van openstelling voor het publiek van braakliggende en andere aangepaste privéruimten”, die aan dit thema is gewijd.

Bovendien konden tijdens de besprekingen verschillende mogelijkheden voor ontwikkeling van nieuwe voor het publiek toegankelijke groene ruimten worden aangestipt:

- De inrichting van de binnenterreinen van huizenblokken

De begroening van de binnenterreinen van huizenblokken is een grote uitdaging voor Brussel, aangezien deze binnenterreinen een aanzienlijke oppervlakte beslaan.

Belemmeringen: de private binnenterreinen van huizenblokken die aan particulieren toebehoren (koeren en tuinen) zijn niet geschikt om permanent voor het publiek te worden opgesteld: de begunstigden van deze plekjes zoeken er rust en willen de privacy in hun woning beschermen.

Opmerking: de binnenterreinen van huizenblokken van particulieren zijn daarentegen meer geschikt voor gerichte opendeurdagen, om goede praktijken te delen, bewust te maken voor een ecologisch beheer van tuinen.

Hefbomen: de binnenterreinen van huizenblokken van ondernemingen (banken, ...) lijken meer geschikt voor de aanleg van nieuwe groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek. Dit veronderstelt dat een aanzet wordt gegeven tot begroening van deze binnenterreinen enerzijds, en tot de openstelling ervan voor het publiek anderzijds.

Hulpmiddelen: andere binnenterreinen van huizenblokken die in aanmerking kunnen komen voor de aanleg van nieuwe groene ruimten, zijn de binnenterreinen van huizenblokken die collectieve woningen vormen (appartementengebouwen bijvoorbeeld). Door de begroening van deze binnenterreinen en de openstelling ervan voor minstens alle bewoners van het gebouw aan te moedigen, kan het aandeel van de voor het publiek toegankelijke groene ruimten worden vergroot.

- De inrichting van de speelplaatsen van scholen

Speelplaatsen van scholen zijn vaak verhard met ondoorlatende materialen. Als deze speelplaatsen groener worden, kunnen de leerlingen genieten van een groene ruimte. De deelnemers wijzen overigens op de mogelijkheid dat de speelplaatsen van scholen buiten de schooluren (in de weekends) open worden gesteld voor het publiek.

Organisatorische en financiële belemmeringen: hiervoor moet een bewakingssysteem georganiseerd en gefinancierd worden. De bewaking zou dan ten laste moeten komen van de gemeentelijke of gewestelijke overheden.

Technische belemmering: de configuratie van schoolgebouwen is niet altijd geschikt om een toegang van buitenaf te voorzien.

- De inrichting van grote herstructureringssterreinen

De grote herstructureringssterreinen en de private ruimten “met zwevende bestemming” (die op een dag mogelijk weer in het publieke domein komen) bieden mogelijkheden voor de aanleg van nieuwe groene ruimten.

Voorbeelden

- Het terrein van Solvay in Elsene: enorm grote eigendom, waarvan de huidige parking een mooie groene ruimte zou kunnen vormen, maar die ook verschillende privékopers aantrekt.
- De kazernes aan de Generaal Jacqueslaan in Etterbeek waarvan de binnenpleinen begroend kunnen worden, en opengesteld voor het publiek.

Aanbeveling: voor deze grote terreinen moet in de voorwaarden voor toekenning van de vergunningen worden opgelegd dat er een minimumpercentage van kwaliteitsvolle groene ruimten moet worden aangelegd en toegankelijk gemaakt voor het publiek.

Structurele belemmering: deze ruimten zijn sterk gegeerd bij privéspeculanten en aanpassing van het GBP en/of BBP vraagt te veel tijd om in te spelen op deze kansen (herziening om de 3 jaar).

Hulpmiddel: de gemeenten worden als eerste geïnformeerd over de gelegenheden die zich aanbieden, en staan het dichtst bij de eigenaars.

Belemmering: de gemeenten zijn overbelast en hebben niet altijd de tijd om deze inventaris op te stellen.

Voorstel: samenwerking tussen gemeenten (lokaal opmerken van kansen) en het Gewest dat verantwoordelijk zou zijn voor het opstellen/centraliseren van de algemene inventaris op het niveau van het Gewest, en ontwikkeling van tools om een percentage van groene ruimten op te leggen.

Belemmering: sterke vastgoeddruk.

Hefboom: groene stedenbouwkundige lasten; imago van de ondernemingen.

Goede praktijk

De gemeente Anderlecht werkt samen met de ondernemingen in de industriezone tussen Neerpede en Vogelzang. In samenwerking met Natagora stelt ze de ondernemingen een begeleiding voor om de biodiversiteit op hun terrein te verhogen. Deze samenwerking wordt geformaliseerd door een handvest/overeenkomst tussen de gemeente en de onderneming. Ze was bedoeld voor de eigenaars van grote terreinen, zoals UCB. Sommige van deze ondernemingen zijn bereid om ruimten of collectieve diensten (bedrijfsrestaurant, bijvoorbeeld) open te stellen voor het publiek.

- De aanleg van zones die verbonden zijn aan de wegen

De transportinfrastructuren bieden begroenbare openbare ruimten:

- rotondes, restruimten van het type middenberm: deze ruimten worden vandaag vaak niet gebruikt; een beter beheer op het vlak van natuur en biodiversiteit is mogelijk,
- De gemeentelijke en gewestelijke wegen waarvan de voor voertuigen bestemde zones soms te ruim bemeten zijn (bv. brede lanen),
- De woonstraten: boomperkjes, begroening van gevels, "triumfboog" die een straat overspant, ...).

Belemmeringen:

Sommige van deze begroenbare ruimten kunnen om vanzelfsprekende veiligheidsredenen niet fysiek toegankelijk worden gemaakt (rotonde, middenberm, enz.).

De grote verkeersaders en transportinfrastructuren zijn vaak voorbehouden voor de mobiliteit.

Daarnaast wijzen de deelnemers ook op moeilijkheden bij de openbare opdrachtgevers, in de follow-up van openbare werken en wegen en in het onderhoud ervan.

- Aanleg van tussenruimten: boomperkjes

Het voorbeeld van de boomperkjes werd aangehaald. Zelfs heel kleine ruimten zijn geschikt voor ontwikkeling van natuur, en ze kunnen ook toegankelijk worden gemaakt.

Hefboom: Deze ruimten kunnen het voorwerp zijn van een participatief beheer: de bewoners begroenen de boomperkjes.

Voorwaarden:

- Bewustmaking voor ecologisch beheer van de bewoners of burgers die deze tussenruimten moeten beheren,
- Bewustmaking van de beheerders van de openbare ruimte om dit participatief beheer te aanvaarden en te respecteren.

1.1.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Wat de publiek gemaakte toegang tot de binnenterreinen van huizenblokken of andere privéoppervlakken betreft:

- De ondernemingen of eigenaars kunnen vrezen dat het moeilijk zal worden de toegang tot hun terrein af te sluiten voor het publiek bij toekomstige bouwprojecten of om andere redenen;
- De ondernemingen zijn zich niet altijd bewust van de inzet op het vlak van biodiversiteit, zodat een specifieke bewustmaking in dit kader nodig is.

Wat het participatief beheer van de begroenbare kleine tussenruimten betreft:

- Belemmeringen: bijvoorbeeld de boomperkjes langs de Waterlooosetee in Sint-Gillis: de openbare beheerders vernietigen de door de bewoners aangebrachte vegetatie. De beheerders en de bewoners moeten dus gesensibiliseerd worden voor de begroening van tussenruimten en het participatief beheer ervan.
- Het succes van een participatief beheer steunt op een goede bewustmaking van de bewoners over de kwaliteit van de biodiversiteit.

1.1.1.4 Behoefte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

De deelnemers wezen op een behoefte die voortgaat op de aanleg van nieuwe groene ruimten: eerst moet een diagnose/inventaris worden opgesteld. De deelnemers stellen voor dat hiervoor een heel kleinschalige kaart wordt opgesteld, aan de hand waarvan alle ruimten die benutbaar zijn voor natuurontwikkeling kunnen worden opgespoord.

Deze benadering moet het mogelijk maken:

- de behoefte aan natuur die in elke wijk anders is, aan te passen (bv.: gemeenten dicht bij het Zoniënwood, het grondgebied van het kanaal, openbare of privétuinen, composteringsplaatsen en wijkmoestuinen, enz.),
- de zones met veel of weinig groene ruimten in de nabijheid van woongebied te identificeren en in lijsten te zetten (bv.: acties ondernomen in Barcelona, Parijs en Antwerpen). Technisch gezien moet de situatie eerst in kaart worden gebracht (objectieve evaluatie), en moet worden onderzocht wat de behoeften zijn (subjectieve evaluatie). Dit is een soort van audit (kadaster) van de groene of te begroenen openbare ruimten. Tot slot moet een inventaris worden opgesteld van de acties die kunnen worden ondernomen, op het niveau van de gemeenten en eventueel door andere overheden.
- ook rekening te houden met de zeer kleine ruimten (vooral in het stadscentrum), bijvoorbeeld op basis van satellietbeelden van het type Street View.
- verschillende statuten voor te stellen naargelang van het type van groene ruimte (kwaliteit, grootte, enz.).

Belemmering: dit type van kaart verouderd snel. De natuurontwikkelingsacties moeten dus heel snel worden uitgevoerd.

Voorstel: Leefmilieu Brussel stelt voor te werken met projectoproepen:

- op basis van een kaart van de wijken waar er een tekort is aan groen,
- met hulp bij het opstellen van een kadaster (gewestelijke stockaanbesteding),
- met financiële hulp voor uitvoering van de geselecteerde projecten.

Het zal nodig zijn het kabinet te raadplegen over de mogelijke links die kunnen worden gemaakt met de duurzaamewijkcontracten.

Hulpmiddel: Leefmilieu Brussel bezit op dit moment een kaart met een overzicht van de voor het publiek toegankelijke groene ruimten en de groene ruimten die vandaag niet toegankelijk zijn. De zones met een gebrek aan groene ruimten liggen in het centrum en langs het kanaal.

Belemmering: De grond is duur in deze zones.

Via de verschillende besproken punten hebben de deelnemers overigens specifiekere behoeften aangehaald:

- Voor de ontwikkeling van natuur in de scholen met toegang voor het publiek: voorzien van een bewakingsdienst,

- Voor de ontwikkeling van toegankelijke natuur via de ondernemingen: behoefte aan een dienst voor begeleiding en bewustmaking van de ondernemingen,
- Voor de herstructureringssterreinen: ontwikkelen van groene stedenbouwkundige lasten.

Aandachtspunt: de ontwikkeling van groene doorgangen of stromen naar het stadscentrum kan ook het risico inhouden dat invasieve fauna doordringt tot in het centrum van de stad (bijvoorbeeld: vossen, everzwijnen in Barcelona, ...).

1.1.1.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Tijdens de participatieve workshop schoven de deelnemers de volgende verbeteringsvoorstellen en aanbevelingen naar voor:

- Ook weinig opmerkelijke secundaire ruimten, met maar 2 of 3 struiken, moeten worden gevaloriseerd (vooral in het stadscentrum en in andere zones met weinig toegankelijke natuur),
- Ruimten die van bestemming of eigenaar kunnen veranderen, moeten worden gevolgd: private ruimten “met onzekere bestemming” die op een dag weer tot het publieke domein kunnen gaan behoren, bv. de onderneming Solvay in Elsene, de kazernes van Etterbeek.
- Bij herstructurering van grote terreinen moet een minimumpercentage worden opgelegd van kwaliteitsvolle groene ruimten die moeten worden ontwikkeld en toegankelijk gemaakt (cf. groene stedenbouwkundige lasten).
- Wegen: waar de ruimte voor de wagen in de stad wordt verminderd, moet ruimte voor de natuur worden teruggewonnen. De doelstellingen van IRIS II moeten worden gekoppeld aan de toekomstige doelstellingen van het Natuurplan: “Meer Natuur / Minder Auto’s”. Dit is een complex werk van lange adem: er moet een verband worden gemaakt met IRIS II en in de eerste plaats moeten die plaatsen in kaart worden gebracht waar ruimte kan worden gewonnen om de door het verkeer gebruikte wegen groener te maken (vermindering van de plaats die de auto krijgt in de stad).
- Verlaten van platgetreden paden, creatief en ambitieus zijn. Bijvoorbeeld: omvormen van Anspachlaan tot park, serres plaatsen in sommige metro-/tramstations en andere projecten die de BRAL voorstelde in het cultuurcentrum Anneessens.
- De groene stedenbouwkundige lasten zouden kunnen worden toegepast op ruimten van meer dan 5000 m² en opleggen dat 10% aan natuurlijke ruimten wordt behouden, bijvoorbeeld. Deze lasten kunnen worden gekoppeld aan het GBP (dat een verplichte verhouding van groene inrichtingen per hoeveelheid bebouwde ruimte zou vermelden).

1.1.2 Bestuderen van de mogelijkheden van openstelling voor het publiek van braakliggende en andere aangepaste privéruimten

1.1.2.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De maatregel werd als **relevant** beschouwd op voorwaarde dat deze maatregel wordt toegespitst op zones met een grote vraag, in het stadscentrum in het bijzonder.

Ook hier kwam uit de besprekingen naar voor dat het belangrijk is rekening te houden met de behoeften van de jongeren (volgens het principe dat, om de natuur te begrijpen en te respecteren, je ze eerst moet beleven en er dus toegang toe moet hebben). Voor de jongeren moeten de groene ruimten vooral voldoen aan de volgende maatstaven:

- ze moeten divers zijn (parken, bosgebied, infrastructuur, ...), en je moet er kunnen spelen en uiteenlopende activiteiten beoefenen,

- ze moeten worden aangelegd op plaatsen die bereikbaar zijn met het openbaar vervoer
- iedereen moet terecht kunnen in groene ruimten in zijn eigen buurt.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.1.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

De deelnemers hebben de verschillende privéruimten van belang besproken:

- De private tussenruimten en binnenterreinen van huizenblokken

De binnenterreinen van huizenblokken werden besproken omdat ze een groot aandeel van de Brusselse groene ruimten beslaan, en dus een groot potentieel bieden om de natuur dichterbij de Brusselaars te brengen.

Belemmeringen: Een belangrijke belemmering die werd aangehaald, is het risico van hinder voor de buurt door het openstellen van de binnenterreinen van huizenblokken: verlies van privacy, problemen van geluidshinder.

Sommige bestemmingen laten overigens niet toe dat de ruimte publiek toegankelijk wordt gemaakt zonder de persoonlijke levenssfeer te verstoren.

Goede praktijk: In Elsene bestaan er sinds jaar en dag parken binnen in de huizenblokken. Deze terreinen die aanvankelijk privé waren, werden aangekocht door de gemeente (bijvoorbeeld: Burgemeesterstraat), zonder dat dit grote conflicten meebrengt voor de buurt.

Potentiële hefboomen:

De kwestie van de toegankelijkheid van de binnenterreinen van huizenblokken moet worden opgenomen in de verkavelingsvergunningen van nieuwbouwprojecten. De toekomstige groene ruimten moeten toegankelijk zijn voor minstens de bewoners van de verkaveling en beter nog voor alle wijkbewoners.

Deze verplichting zou bijvoorbeeld kunnen worden opgelegd via de gemeentelijke stedenbouwkundige verordeningen.

Het opleggen van zowel de ontwikkeling van groene ruimten als de toegankelijkheid ervan, en groene stedenbouwkundige lasten op bepaalde types van tussenruimten.

Potentiële hulpmiddelen zijn de binnenterreinen van huizenblokken die eigendom zijn van privéondernemingen: bv. Messidor beschikt over een composteringsterrein. De projectontwikkelaar zou het publiek toegang kunnen geven tot de compostinstallaties.

Het onderhandelen van overeenkomsten met bepaalde privéondernemingen die eigenaar zijn van binnenterreinen van huizenblokken of tussenruimten. Bijvoorbeeld: het Messidor-terrein is heel open, maar privé. Het is in feite toegankelijk.

Link liggen met de maatregelen van doelstelling 3.1 "Betere integratie van het ecologisch netwerk in de planningsinstrumenten".

Aanbeveling: deze regels moeten voorrang krijgen in sociaal achtergestelde gebieden.

- Speelplaatsen van scholen

Speelplaatsen bieden mogelijkheden in die zin dat ze populaire plaatsen zijn met een uitgebreid potentieel publiek (in aantal, in diversiteit), en dik gezaaid zijn in het gewest.

Belemmeringen:

Een van de potentiële belemmeringen voor het openstellen van speelplaatsen en parken van scholen die de deelnemers aanhalen, is dat het juridisch kader op dit moment helemaal niet aangepast is voor openstelling voor het publiek: hoe zit het met de verantwoordelijkheid bij ongevallen, bijvoorbeeld?

Door de configuratie van de schoolgebouwen zijn de speelplaatsen en parken van scholen overigens niet altijd fysiek en vlot toegankelijk.

De deelnemers wijzen er ook op dat de speelplaatsen en de verharding onder de speeltuigen vandaag weinig doorlatend zijn. Er moet dus een eerste aanzet worden gegeven tot begroening van de scholen. De begroening zou echter meer werk meebrengen op het vlak van de aanleg en het beheer van groene ruimten, en de scholen beschikken niet over de nodige middelen hiervoor.

Net als voor de binnenterreinen van huizenblokken werd de vraag gesteld over hoe het zit met de geluidshinder voor de buurt in het weekend. Dit moet geval per geval worden bekeken, naargelang van de behoeften.

Hulpmiddel: In Brussel zijn er schoolterreinen met een natuurlijk gedeelte.

Hefboom: Men moet overwegen dat het Gewest of de gemeenten de verantwoordelijkheid krijgen voor het openstellen van de schoolruimten, vooral wat het beheer en de bewaking betreft.

- Industrieel braakland

De aanwezige actoren benadrukken een specifieke behoefte voor toegang tot dit type van groene ruimten. Braakland biedt immers vaak ruimten voor ontdekking van de natuur, ruimten die men vrij kan verkennen in Brussel, een stad met een pijnlijk gebrek aan ruimte waar kinderen hun eigen ervaringen met de natuur kunnen opdoen (zoals in de bomen klimmen). De Brusselse groene ruimten die op dit moment toegankelijk zijn, zijn vaak aan zeer veel regels gebonden.

Braakliggende terreinen zijn overigens vaak ook minder gevoelig voor recreatieve druk (pioniersmilieus die het gewend zijn te worden verstoord), wat ze beter geschikt maakt om het publiek te onthalen (als groene zones of speelzones bijvoorbeeld).

Belemmeringen:

Tijdens de besprekingen werden verschillende belemmeringen voor de uitvoering van deze maatregel aangehaald. Hieronder vindt u een overzicht. Toch zijn er een aantal hefbomen die deze belemmeringen kunnen opheffen. Deze hefbomen vindt in de volgende paragraaf.

De eerste belemmering is de bewaking en het onderhoud van de site, wat nodig is indien ze wordt opengesteld voor het publiek. Dit zijn lasten (kosten en beheer) die de private eigenaars niet op zich kunnen nemen voor de gemeenschap.

Vervolgens is er de sterke vastgoeddruk in Brussel die tot gevolg kan hebben dat grondeigenaars weinig happig zijn om hun terreinen open te stellen voor het publiek omdat ze vrezen later problemen (protest van de buurt) te zullen ondervinden wanneer ze het terrein weer willen afsluiten voor toekomstige bouwprojecten.

Deelnemers wijzen er ook op dat de gemeentelijke heffingen op braakliggende gronden de eigenaars kunnen aanmoedigen om deze gronden te bebouwen.

Hefbomen:

De volgende hefbomen om bepaalde belemmeringen op te heffen, kwamen ter sprake:

- Ontwikkeling van systemen van participatief beheer, tijdelijk beheer als “*common goods*”. Dit veronderstelt dat een strategie voor begeleiding van de burger wordt bepaald (wellevendheid, ...).
- Schadeloos stellen van de eigenaars. Rekening houden met de meerwaarde van projectontwikkelaars.
- Ontwikkelen van een “Groene grondregie” (aankoop, uitwisselingen, erfpacht, ...).

- Ecologisch waardevolle gebieden.

Sommige deelnemers menen dat vooral de recreatieve toegankelijkheid van ecologisch waardevolle natuurgebieden (die interessanter zijn) moet worden nagestreefd, met tegelijk oog voor een goed beheer van de bezoekersstromen.

Hulpmiddel: Er bestaan al natuurgebieden die bijvoorbeeld water en groen combineren. Dit zijn de interessantste recreatiegebieden (de vijvers van Elsene, bijvoorbeeld).

Belemmering: De recreatieve druk kan nefast zijn voor de biologische kwaliteit van een plek.

Hefboom: Invoeren van beheersmechanismen voor de bezoekersstromen in kwetsbare gebieden (zoals moerassen).

1.1.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

- Toegang tot de binnenterreinen van huizenblokken:

Er zijn deelnemers die vinden dat de binnenterreinen van huizenblokken privé moeten blijven, om de bewoners hun rust en privacy te garanderen. Volgens hen kunnen de binnenterreinen van huizenblokken die toebehoren aan particulieren alleen sporadisch worden opengesteld (opendeurdagen).

- Toegang tot braakliggende terreinen:

De privé-eigenaars zijn mogelijk op hun hoede voor bijkomend verzet uit de buurt wanneer ze hun nu braakliggende grond op een later tijdstip toch zouden willen gebruiken.

Sommige braakliggende terreinen zijn omheind. De particuliere eigenaars zijn bang voor onwelvoeglijk gedrag. Hoe kunnen zij worden begeleid?

- Participatief beheer van kleine begroenbare tussenruimten:

Een deelnemer benadrukt dat een participatief beheer van tussenruimten slechts kan slagen als wordt gewerkt aan de bewustmaking van de publieke beheerders (vooral van wegen). Ze geeft het voorbeeld van de Waterloosesteenweg in de gemeente Sint-Gillis waar de publieke beheerders de door de bewoners aangebrachte vegetatie in boomperkjes langs de weg hebben vernietigd.

1.1.2.4 Behoeftes aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

Net als voor maatregel 1.1.1 menen heel wat deelnemers dat deze maatregel moet steunen op een uitvoerige plaatsbeschrijving van de Brusselse natuurlijke ruimten en van de behoeften.

Eén deelnemer merkt echter op dat een dergelijke telling niet makkelijk is, gelet op de diversiteit van de statuten van deze plekken (openbare of privéruimte (de Brusselse groene ruimten zijn vaak in privéhanden), uiteenlopende bestemmingen (braakland, uitrustingen, ...), verschillende eigenaars en configuraties (binnenterreinen van huizenblokken)). De deelnemer zegt zich af te vragen wat de voordelen zijn van een dergelijke stand van zaken (grondbeheer verwerven? Wat nog?) vergeleken met de kosten die eraan verbonden zijn.

Het openstellen van speelplaatsen van scholen of privéterreinen vereist een juridisch kader om problemen van aansprakelijkheid (vooral bij ongevallen) op te helderen.

De verantwoordelijkheid voor het beheer van deze privé- of schoolgronden zou overigens extern moeten worden gebracht, ofwel via een participatief beheer (voor de braakliggende en tussenruimten), ofwel door het beheer en het tuinonderhoud toe te vertrouwen aan de gemeentelijke en gewestelijke overheden (vooral voor de scholen).

Het invoeren van een participatief beheer veronderstelt een bewustmaking van de gebruikers.

Overigens, de openstelling van de privéruimten van ondernemingen steunt op de ontwikkeling van hefboomen: opnemen van clausules in de planningsinstrumenten, vastleggen van stedenbouwkundige lasten, begeleiding van ondernemingen, schadeloosstelling, enz.

1.1.2.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Rond de scholen zou een concept van “groene zone” kunnen worden ontwikkeld, naar het voorbeeld van de “zones 30”, een perimeter rond de scholen waarin een minimumquotum van groene ruimten wordt voorgeschreven.

Vastleggen van een specifiek stedenbouwkundig statuut dat een tijdelijke recreatieve benutting van braakliggende gronden van het type “tijdelijke natuur” mogelijk maakt, waarbij de projectontwikkelaars de garantie krijgen dat ze hun grond onmiddellijk zonder betwistingen terugkrijgen indien ze een verkavelingsproject willen uitvoeren.

Voorzien van een doelstellingencontract op gewestelijk niveau dat een zeker percentage wilde braakliggende gronden EN toegankelijk braakland garandeert, met een zeker verloop in de tijd.

Planningsinstrumenten: terreinen met verschillende behoeften identificeren en reglementen van het type BBP invoeren (die langer lopen dan 5 jaar).

1.1.3 De periodes van openstelling van publieke groene ruimten aanpassen

Voor deze maatregel is er geen actieve participatie van het “publiek” in de workshop geweest.

1.2 Combineren van toegankelijkheid en behoud van de biologische waarde van groene ruimten

1.2.1 Opstellen van een kaart van kwetsbare plekken en zwarte punten met betrekking tot de recreatieve druk

1.2.1.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers hadden geen relevante opmerkingen over deze maatregel.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.2.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Hefbomen:

Sommige deelnemers vinden dat de zwarte punten op gemeentelijk niveau moeten worden opgespoord,

- via het GNOP bijvoorbeeld → voorstel om een GNOP op te leggen aan alle Brusselse gemeenten,
- via de beheerders van sites (in het bijzonder de verenigingen die sites beheren).

Anderen wachten op een samenwerking tussen de verschillende bevoegdheidsniveaus die uiteenlopende verantwoordelijkheden hebben.

Aanbevelingen:

De deelnemers stellen voor een enquête uit te voeren om deze zwarte punten in kaart te brengen.

Sommige deelnemers stellen in het bijzonder een enquête via een interactieve kaart voor, naar het voorbeeld van het initiatief van “Jeunes Natuurlijk !” (<http://www.jncarte.be/>); anderen stellen voor een gerichte vragenlijst te verspreiden.

Volgens de deelnemers moeten de volgende maatstaven in aanmerking worden genomen:

- geografisch – het type van groene ruimte en de distributie ervan (gewestelijk vs lokaal belang)
- het aantal
- de oppervlakte
- de bezoekersdruk.

Hulpmiddelen

Het platform “Jeunes Natuurlijk !” heeft een tool ontwikkeld waarmee gedeeltelijk aan deze doelstelling kan worden voldaan. Het gaat om een interactieve kaart voor jongeren en beheerders van groene ruimten, waarbij deze laatste hun verplichtingen en verwachtingen in verband met de Brusselse groene ruimten kunnen meedelen.

Het platform is bezig met een bewerking van deze kaart en een herziening van het gebruik ervan. Een samenwerking met het Natuurplan kan dus worden overwogen in dit kader [Cfr: www.jncarte.be - www.jnkaart.be].

Daarnaast bestaat ook de “BIM voor groentjes”-kaart, die voor elk park van het BIM de bezoekersdruk en de opvangcapaciteit vermeldt. Deze kaart is echter niet meer helemaal up-to-date. Ze zal wellicht in de toekomst worden bijgewerkt door het platform of door het BIM.

Goede praktijk

De parken van Roodebeek en het Wilderbos werden "opgeofferd": scoutsgroepen werden ernaartoe geleid in ruil voor een daling van de druk op het Scheutbos.

Een andere strategie die wordt voorgesteld, bestaat erin wandelaars naar andere gemeenten te leiden, waar er meer groene ruimten zijn. Andere deelnemers wijzen er echter op dat de gebruikers van een groene ruimte zich beter gedragen als ze er een band mee hebben (zodat het risico groter is indien de bezoekers van elders komen).

Het netwerk kan ook voor een betere spreiding van het publiek zorgen.

Aandachtspunten:

- Het is belangrijk dat een onderscheid wordt gemaakt tussen speelpleinen en natuurlijke groene ruimten,
- Er moet rekening worden gehouden met verkavelingsprojecten / verdichtingsprojecten door de mogelijke toekomstige bezoekersdruk op de groene ruimten rondom te vermelden.

1.2.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Geen bijzondere opmerkingen op dit vlak.

1.2.1.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

De deelnemers benadrukken dat maatstaven moeten worden bepaald om zwarte punten op te sporen.

Ze stellen ook voor dat de verschillende bevoegdheidsniveaus (gemeenten, beheerders van sites en het Gewest) de krachten bundelen om zwarte punten op te sporen aan de hand van een enquête, met name via een interactieve online-kaart.

1.2.1.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Voorstel om een GNOP op te leggen in Brussel, dat met name de taak heeft de zwarte punten op gemeentelijk niveau in kaart te brengen.

1.2.2 Acties ondernemen om het publiek te leiden en te informeren over de zwarte punten

1.2.2.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De stemming tijdens de workshops leverde deze maatregel 1 stem op.

De deelnemers benadrukken dat deze maatregel niet los kan worden gezien van maatregel "1.1.1 aanleg van nieuwe groene ruimten die toegankelijk zijn voor het publiek". De druk houdt namelijk verband met een behoefte aan groene ruimten.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.2.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Sommige deelnemers hameren erop dat de natuur toegankelijk moet worden gemaakt, omdat de natuur toch een instrument is voor natuureducatie.

Een deelnemer merkt echter op dat bepaalde milieus geen bezoekersdruk verdragen, zoals orchideeënperken die een zeer beperkte draagkracht hebben.

Er zijn deelnemers die voorstellen de groene ruimten in zones te verdelen, met toegankelijke delen en afgeschermden delen. In dit opzicht werden de volgende aandachtspunten naar voor geschoven tijdens de besprekingen:

- De indeling in zones moet diverse “natuurhabitats” toegankelijk maken.
- Het is belangrijk een onderscheid te maken tussen de behoefte aan ontspanningsruimten en de behoefte aan toegang tot de natuur (die eerder educatief is). Te vermijden is een zonering met een toegankelijk parkgedeelte en een afgesloten natuurgedeelte. Beter is het:
  - Een gedeelte “natuur” te beschermen door het af te sluiten en een ander deel “natuur” toegankelijk te maken, met geleiding van de wandelaars en bewustmaking. Bijvoorbeeld, voor een vijver: een deel van de vijver wordt toegankelijk gemaakt, terwijl de rest wordt afgesloten om de oevers en de fauna te beschermen.
  - Naast de natuurlijke ruimten, ook open ruimten voor ontspanning te voorzien.
- Een ander type van zonering dat denkbaar is, is een zonering in termen van inrichting om het publiek te onthalen: intens beheer van de inrichting bij het binnenkomen van de site, maar minder aanwezig verderop doordat natuurlijke obstakels zich kunnen ontwikkelen (bramen, stormhout, enz.).
- Ook kan worden gedacht aan een variabele vorm van geleiding naargelang van de behoefte aan bescherming: zachte geleiding (jonge stammetjes, lage kastanjehouten hekjes, enz.) en harde geleiding (hoge omheiningen).

De reglementen moeten worden opgehangen en met beelden verduidelijkt, om sociale controle mogelijk te maken, gecombineerd met visuele bewegwijzering langs alle toegangen.

Het thema “honden” wekte een hele discussie op. Sommige deelnemers benadrukken dat het belangrijk is honden aan de leiband te houden, vooral op plekken met wilde natuur. Volgens andere deelnemers hebben honden nood aan een vrije loop (wat hun gedrag bepaalt), en is dit vooral denkbaar in zones met minder bezoekers, die dus ook wilder zijn (maatschappelijke verwachting om honden aan de leiband te houden in zones die veel bezoekers aantrekken). Enkele deelnemers wijzen erop dat er loopweiden voor honden zijn, waar de honden vrij mogen rondlopen.

Menselijk contact: de deelnemers zijn het eens over het belang van de aanwezigheid van opgeleid personeel in de groene ruimten. Zij vormen een aanspreekpunt voor de gebruikers, en kunnen meewerken aan de bewustmaking. De deelnemers merken op dat deze directe bewustmaking een taak voor de tuiniers zou kunnen zijn. Zij kunnen hun kennis over de sites doorgeven. Op dit moment zijn de tuiniers in de meeste groene ruimten niet echt bezig met de natuur: zijn treden vooral op als ordehandhavers. Sommige deelnemers benadrukken dat het personeel (tuinmannen en parkwachters) vaak met een kwetsbaar statuut is aangenomen, van het type “artikel 60”, met contracten van korte duur die meestal niet worden verlengd. Het is dus moeilijk deze interface met de parkgebruikers te onderhouden.

Voorgestelde hulpmiddelen:

Op dit niveau kunnen de parkwachters een belangrijke rol spelen. De sociale rol van hun functie moet naar voor worden geschoven. Door onze contacten met hen voor verschillende projecten, weten wij dat zij vragende partij zijn voor een dynamischere functie-invulling.

Het platform “Jeunes Natuurlijk !” heeft al een interessant netwerk van contacten, en ervaring op het terrein in de omgang met de parkwachters. De vzw “Jeunes et Nature”, een van de partners van het platform, zal overigens binnenkort een opleiding natuuranimatie voorstellen ten behoeve van de parkwachters.

Tot slot werd tijdens de besprekingen gewezen op het belang van de ontwikkeling van een gevoel van betrokkenheid bij de site, opdat ze beter gerespecteerd zou worden. Deze betrokkenheid kan via participatief beheer (schoonmaak van de site, enz.), maar dit is moeilijker concreet uit te werken indien de gebruikers geen buurtbewoners zijn.

Een andere strategie die wordt voorgesteld, bestaat erin wandelaars naar andere gemeenten te leiden, waar er meer groene ruimten zijn. Andere deelnemers wijzen er echter op dat de gebruikers van een groene ruimte zich beter gedragen als ze er een band mee hebben (zodat het risico groter is indien de bezoekers van elders komen).

1.2.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Over zowel de kwestie “toegang” als de kwestie “natuurbescherming” lopen de meningen uiteen.

De meeste deelnemers zijn het erover eens dat de Brusselaars toegang moeten hebben tot natuurlijke ruimten van verschillende kwaliteit, maar de nood aan natuurbehoud uit zich op verschillende niveaus:

- Sommigen menen dat het nodig is bepaalde sites af te sluiten voor regelmatig bezoek, in het geval van zeer kwetsbare sites;
- Anderen menen dat educatie en bewustmaking voorrang moeten krijgen om de natuur te beschermen, vooral door een gedeeltelijke toegang (zoning) tot kwetsbare sites.

Ook over de vraag van eigenaars van honden liepen de meningen uiteen:

- Sommige deelnemers vinden dat honden aan de leiband moeten worden gehouden, vooral in wilde zones,
- Anderen vinden dat honden zich moeten kunnen uitleven en vrij rond moeten kunnen lopen, en dat ook deze mogelijkheid moet worden bekeken.

1.2.2.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

De volgende behoeften op het vlak van ondersteuning werden naar voor geschoven:

- Opwaarderen van de functie van de tuinmannen en bewakers van groene ruimten,
- Hen sensibiliseren/vormen over de natuur, zodat zij een aanspreekpunt kunnen vormen voor de gebruikers,
- De opgeleide medewerkers optimaal laten renderen, systemen voorstellen om het verloop binnen deze jobs te verminderen,
- Uitwerken van een doeltreffende bewegwijzering.

1.2.2.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Er werden geen voorstellen gedaan.

1.2.3 Goedkeuren van een nieuw parkreglement

Voor deze maatregel is er geen actieve participatie van het publiek in een workshop geweest.

1.3 De informatie en bewustmaking van de burgers verbeteren

1.3.1 Ontwikkelen van een globale communicatiestrategie

1.3.1.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De maatregel wordt als **relevant** beschouwd door de deelnemers in die zin dat verschillende actoren actief zijn op het vlak van bewustmaking voor de natuur. De krachten moeten gebundeld worden, en er is nood aan verbondenheid tussen de actoren en samenhang tussen de activiteiten.

Alle maatregelen van strategische doelstelling 1.3 leverden samen overigens 11 stemmen op tijdens de workshop, wat bevestigt dat de deelnemers deze maatregelen ernstig nemen.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.3.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De aanwezige deelnemers stelden verschillende belemmeringen vast.

De eerste belemmering is zonder enige twijfel het gebrek aan kennis over biodiversiteit: gebrek aan informatie en aan toegang tot deze informatie (gedifferentieerde toegang naargelang van de gemeente, het maatschappelijk weefsel).

Bovendien benadrukken de deelnemers dat mensen weinig afweten over de diensten die de biodiversiteit verstrekt aan de maatschappij. Mensen zijn zich niet bewust van het belang van biodiversiteit voor de gezondheid, het welzijn, de levenskwaliteit in de stad en de werking van de stad.

Hierbij komt dat de term biodiversiteit een intellectueel concept is, dat moeilijk te vatten is door verschillende doelgroepen.

De meeste burgers beseffen niet wat hun impact is op de biodiversiteit.

De politieke verantwoordelijken zijn zich zelf onvoldoende bewust van het belang van de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest. Ze ontberen de wetenschappelijke kennis over de voordelen en diensten van de natuur.

De lagere overheden geven niet het goede voorbeeld op dit vlak: bloemperken en -bakken worden vaak louter tuinbouwkundig onderhouden (bijvoorbeeld de geraniumbakken), zonder oog voor de ontwikkeling van inheemse natuur en van biodiversiteit (inheemse planten, diversiteit, enz.).

Aanbevelingen:

De deelnemers merken op dat de bewustmaking voor de natuur in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest anders moet worden aangepakt. Ze zijn het allen eens over de nood aan een intuïtieve aanpak:

- De term "biodiversiteit" moet worden vermeden, omdat dit een "geforceerde", intellectuele term is. Beter is te spreken over de natuur en het verband tussen natuur en levenskwaliteit, gezondheid.
- De bewustmaking moet worden gestuurd naar "biodiversiteit beleven", naar feeling
- Theoretische kennis volstaat niet, de praktijk MOET volgen

- Een beschuldigende aanpak moet worden vermeden, liever een benadering van “handen uit de mouwen”
- De overheden moeten een voorbeeldrol spelen en “tonen dat er meer is dan geraniumbakken en gelijkvormige, kortgemaaide groene ruimten”, zodat biodiversiteit kan worden beleefd in de publieke ruimten. Concrete voorbeelden geven.
- De natuur openstellen, toegankelijk maken voor iedereen, en voor de kinderen in het bijzonder.
- De bewustmaking moet geïntegreerd zijn in een vroeg stadium, op school, maar ook doorheen de hele studieloopbaan, ook aan de hogeschool en de universiteit.

Hulpmiddelen

Verschillende deelnemers buigen zich over de kwestie van de bewustmaking voor de natuur, en spitsen zich hierbij vooral toe op de benutten en in netwerk brengen van wat reeds bestaat.

De aanwezigheid van tussenschakels in de gemeenten en/of gemeentelijke bibliotheken moet worden voorzien, om educatieve pakketten te kunnen aanbieden.

Doelgroepen:

- De politieke wereld moet zich bewust worden van de uitdagingen op het vlak van biodiversiteit
- De publieke beheerders
- De lagere overheden in het algemeen → de manier waarop aan bewustmaking wordt gedaan, moet worden herzien. Overleg tussen de gemeenten is nodig (netwerk overkoepeld door het Gewest)
- De ondernemingen, via een handvest voor goede praktijken, bijvoorbeeld
- De burgers in het algemeen:
  - De burgers moeten met hun neus op de feiten worden gedrukt. Bewustmaken voor de weldaden van natuurlijke gezondheid. Het culturele bestanddeel van biodiversiteit ondersteunen.
  - Via de gezinnen → gestalte geven, zin geven aan de activiteiten van elke dag. Aantonen dat de gezinnen gebaat zijn bij een positieve houding ten opzichte van het leefmilieu.
- De jeugdbewegingen zijn ideale tussenschakels voor bewustmaking van de jongeren.
- De mensen uit het onderwijsveld (leerkrachten en opvoeders) moeten worden ondersteund (nood aan structurele hulp) omdat zij een niet te verwaarlozen bron van bewustmaking vormen.

Hefbomen:

Zoals hierboven gezegd, dringen tal van deelnemers aan op bewustmaking via actie en demonstratie.

Sommige deelnemers pleiten daarentegen voor het gebruik van nieuwe technologieën (educatieve palen, tablets, sociale netwerken, audiogidsen) als tools voor communicatie en bewustmaking. Andere deelnemers hebben dan weer vragen bij de toegankelijkheid van deze technologieën (sociale netwerken, bijvoorbeeld) en de soms hoge kosten (interactieve palen, bijvoorbeeld) die eraan verbonden zijn.

1.3.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Alle deelnemers zijn het eens over de nood aan een coherente communicatiestrategie, die volgens hen moet steunen op:

- de notie “natuur”, eerder dan het begrip “biodiversiteit” dat als intellectueel wordt beschouwd, moeilijk te vatten voor bepaalde doelgroepen en nogal onderhevig aan *greenwashing*
- “beleving” van de natuur”, de praktijk.

1.3.1.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

Behoeftte aan uitbreiding en bundeling van kennis over alles wat gebeurt, alles wat bestaat (initiatieven van gewesten, gemeenten, verenigingen, wijken en particulieren).

Behoeftte aan uitwisseling van goede praktijken, vooral op het niveau van de gemeenten.

1.3.1.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Er werden geen voorstellen gedaan bovenop de hierboven uiteengezette aanbevelingen.

1.3.2 Betere educatie van verschillende doelgroepen

Deze maatregel werd besproken samen met maatregel 1.3.1. Zie dus maatregel 1.3.1.

1.4 De educatie van kinderen over natuur en biodiversiteit verbeteren

1.4.1 Versterken van het luik natuur en biodiversiteit in de ME-acties

1.4.1.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers merken op dat er vooral kennis nodig is over wat bestaat, en een behoefte aan coherentie tussen alle bestaande activiteiten. De deelnemers benadrukken ook dat wat reeds bestaat, versterkt en opgewaardeerd moet worden.

Online-enquête:

Wordt verwacht.

1.4.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Het aantal partners is heel hoog. Volgens de deelnemers is het hierdoor moeilijk voor cohesie te zorgen in de activiteiten, hoewel deze cohesie een uitdrukkelijke vereiste is.

Ook is er vandaag niet echt een Brusselse dynamiek: het netwerk volstaat niet en ervaringen worden te sporadisch uitgewisseld.

Hefboom:

Voor een bepaalde fractie jongeren voldoen de jeugdbewegingen al aan deze uitdaging. Voor de jonge leden van jeugdbewegingen zijn extra activiteiten/opleidingen niet nodig. Spelen in bos en park, observeren, ontdekken, workshops volgen zijn vormen van **natuur- en biodiversiteitseducatie door spel**, zonder dat de kinderen zich hier echt van bewust zijn.

Dit type van aanpak kan inspiratie bieden voor milieueducatieactiviteiten voor jongeren.

Ontplooiing door spel is een uitstekend middel om een affectieve band tot stand te brengen tussen de jongere en de natuur, zodat het voor de jongeren ook heel vanzelfsprekend wordt om respectvol om te gaan met de natuur.

Een uitbreiding van het aantal zones waar dergelijke activiteiten kunnen plaatsvinden, kan een goed middel zijn om natuur- en biodiversiteitseducatie te stimuleren. "Uitbreiding van het aantal zones" moet worden verstaan als het creëren van nieuwe zones of het verlenen van een uitgebreidere toegang tot de bestaande zones. Als jongeren op de paden moeten blijven, hebben ze immers weinig kans om zich bewust te worden van de rijkdom van de natuur.

In het algemeen werd benadrukt dat spelen een belangrijk indirect middel is voor natuureducatie, en dat het belangrijk is dit te stimuleren en de infrastructuur die dit mogelijk maakt, te versterken. In Vlaanderen zijn er heel wat initiatieven op dit vlak (interessante inspiratiebronnen?):

- <http://www.springzaad.be/>
- <http://www.lne.be/campagnes/speelgroen>.

1.4.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hierover werden geen opmerkingen gemaakt.

1.4.1.4 Behoeft aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

Opwaarderen en versterken van de huidige initiatieven om ME-actoren, die toegespitst zijn op de natuur, in netwerk te brengen.

1.4.1.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Er werden geen voorstellen gedaan.

1.4.2 Bestuderen, samen met de Franstalige en Vlaamse gemeenschappen, van de mogelijkheden om het luik natuur en biodiversiteit in de schoolprogramma's te vergroten

[Over deze maatregel werd weinig gezegd tijdens de workshop.]

1.4.2.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop: geen opmerkingen.

Online-enquête:

Wordt verwacht.

1.4.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Tijdens de besprekingen werd een aantal belemmeringen aangehaald:

- Weinig leerkrachten durven zich wagen aan bewustmaking voor de natuur, vooral omdat ze naar hun eigen gevoel te weinig praktische kennis hebben;
- De leerkrachten zijn niet altijd op de hoogte van de steun die ze kunnen krijgen via organisaties en de beschikbare educatieve tools;
- Het milieu komt onvoldoende aan bod in de opleiding van de leerkrachten.

De deelnemers vinden bijgevolg dat de mensen uit het onderwijsveld (leerkrachten en opvoeders) ondersteuning moeten krijgen, vooral via:

- Externe deskundigen die projecten op gang brengen en leerkrachten opleiden over gerichte milieuthema's,
- Educatieve boekentassen, in het bijzonder in de gemeentelijke bibliotheken, zoals vandaag al gebeurt.

De deelnemers benadrukken dat het belangrijk is dat natuursensibilisatie op transversale wijze aan bod komt op alle leeftijden en in alle opleidingen.

1.4.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hierover worden geen opmerkingen gemaakt.

1.4.2.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

De deelnemers merken op dat er nood is aan communicatie met de leerkrachten over de structurele ondersteuning en hulp die bestaat om bewustmaking van de natuur op te nemen in het leerprogramma.

1.4.2.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Er werden geen voorstellen gedaan.

1.5 Het engagement van de burgers aanmoedigen en begeleiden

1.5.1 Ontwikkelen van een systeem van "natuurpremies" en "natuursubsidies"

1.5.1.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

Wat de relevantie betreft, hebben enkele deelnemers hun twijfels bij het systeem van premies en subsidies, in het licht van de sociale rechtvaardigheid. Deze deelnemers menen dat de burgers die de premies kunnen krijgen, diegenen zijn die al een tuin hebben. Dit zijn dus de beter gegoede gezinnen. Dit betekent dat steun wordt gegeven aan de mensen die over meer middelen beschikken.

Resultaat van de online-enquête:

Wordt verwacht.

1.5.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De deelnemers stellen zich vragen over de financiering van een premiesysteem. Een deelnemer stelt Europese financiering voor, via de projecten LIFE+. Er is vandaag nog geen voorstel van LIFE+-project uitgewerkt op gewestelijk grondgebied, omwille van de complexiteit en de hulpbronnen die nodig zijn om dergelijke projecten op te zetten. Leefmilieu Brussel heeft onvoldoende personeel om dergelijke projecten op touw te zetten.

Vanuit maatschappelijk oogpunt is er misschien sprake van onrechtvaardigheid omdat de aanvragers van premies voor particulieren vaak eerder welstellende mensen zijn, en de mensen die er echt nood aan hebben er in verhouding minder vaak een beroep op doen.

Voorgestelde hulpmiddelen:

Bij de gewestelijke premies en subsidies die werden aangekondigd door Marie-Céline Godin van Leefmilieu Brussel komen nog enkele gelijkaardige maatregelen van andere administraties, zoals:

- De gemeentelijke premies in Vlaanderen

- Premies voor het aanplanten en onderhouden van heggen, en voor het uitgesteld maaien van wegbermen in Wallonië
- Premies om biodiversiteit binnen te halen in publieke of private gebouwen en voorzieningen, zoals kerken, scholen, ...
- Beheerscontracten voor Natura 2000-gebieden, die een financiële of beheersinterventie vanwege het Gewest mogelijk maken.
- In sommige Brusselse gemeenten, waaronder Brussel-Stad: premies en/of financiële steun voor het aanplanten van inheemse klimplanten en de aanleg van groendaken met inheemse soorten.
- Het gewestelijke proefproject Eco-Iris in Vorst en Schaarbeek kwam eveneens ter sprake. Dit project houdt in dat een lokale munt in omloop wordt gebracht voor de bewoners van een wijk. Zij kunnen de munt uitgeven voor investeringen zoals de begroening van boomperkjes, bloembakken, ...
- Er bestaan ook premies voor milieuvriendelijke landbouw;
- Financiële steun van BLOSO voor sportinrichtingen door particulieren. Hierbij werd niet duidelijk gezegd of deze premies echt bestaan.
- Op Europees niveau: de LIFE+-projecten kwamen ter sprake, die vaak op grote schaal zijn en voor 50% worden gesubsidieerd door de EU. Er zijn er echter nog geen in Brussel.

Potentiële hefboomen:

- De hierboven vermelde premies voor milieuvriendelijke landbouw kunnen worden uitgebreid, en niet alleen toegekend aan landbouwers maar ook aan andere spelers op het grondgebied, om bij te dragen aan de financiering van de aanleg van heggen, venen, bomen, graslandstroken, het verfraaien met bloemen van verschillende ruimten, en steun aan de eigenaars van grote terreinen voor de uitwerking van beheersplannen.
- Het zou interessant zijn middelen te krijgen voor de uitvoering van een Europees LIFE+-project.
- De deelnemers waren ook geïnteresseerd in nieuwe premies voor bijvoorbeeld:
  - De aanplanting van bomen op speelplaatsen. Hierbij werd echter ook opgemerkt dat deze aanplantingen door de school opgevolgd moeten worden.
  - De sanering van de oppervlakten binnen in de huizenblokken, waar aanplantingen in volle grond moeten komen.
  - Bodemsanering. Veel bewoners weten zich geen raad met hun vervuilde grond. De situatie is soms tientallen jaren oud, en ze zijn er niet altijd zelf voor verantwoordelijk. Het probleem van deze “weesvervuiling” neemt nog toe doordat het maar al te vaak wordt aangepakt door de grond steriel te maken door er beton over te gieten. Op dit moment is er helemaal geen hulp voorzien voor de eigenaars. Iemand merkte op dat het Bodemplan en het Natuurplan met elkaar verbonden moeten worden. Het natuurplan kan een antwoord bieden in de vorm van de maatregel "toezien op een geïntegreerd beheer van het milieu", die met name verwijst naar de link die moet worden gelegd tussen het Natuurplan en de andere plannen die de Regering heeft ingevoerd.
  - Het onderhoud en het snoeien van opmerkelijke bomen op de binnenterreinen van huizenblokken, aangezien deze activiteiten moeilijk lijken voor de eigenaars die soms ontmoedigd zijn omdat ze alleen “opdraaien” voor het beheer van een boom waarvan vaak alle bewoners van het huizenblok genieten.
  - De aanleg van vleermuiskelders. Het voorbeeld van het Rood Klooster werd aangehaald, waar een privé-eigenaar onvoldoende middelen had om een dergelijke kelder te maken.

- Het gebruik van inheemse planten. Thujaheggen, die veel voorkomen rond privétuinen, zijn ecologische woestijnen. Het zou beter zijn als ze werden vervangen door andere soorten. De eigenaars in kwestie hebben vaak minder financiële steun nodig, omdat ze doorgaans al tot de meer welstellende klassen behoren. Misschien past hier eerder verplichten, in de plaats van aanmoedigen.

1.5.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hierover worden geen opmerkingen gemaakt.

1.5.1.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

De deelnemers vragen dat het Gewest een lijst opstelt van de bestaande premies (in verband met biodiversiteit en de strijd tegen schadelijke soorten), die vervolgens op ruime schaal wordt verspreid.

1.5.1.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

Er werden geen voorstellen gedaan.

1.5.2 Invoeren van een dienst van “natuurfacilitator”

1.5.2.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

Uit de discussies hierover bleek dat er een algemeen gevoel is dat de natuur stiefmoederlijk wordt behandeld in het huidige beleid. De boodschappen die uitnodigen om de natuur te beschermen, moeten worden doorgegeven, verspreid en herhaald.

1.5.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Potentiële hefboomen:

In het Brussels Hoofdstedelijk Gewest huurt 70% van de bewoners zijn woning, vaak zonder tuin of balkon. Er moet dus worden gecommuniceerd over begroeningsacties die haalbaar zijn voor deze groep burgers.

Er moet een persoon of administratie worden aangeduid die de functies van natuurfacilitator kan opnemen. Er worden immers veel verschillende ideeën aan gekoppeld. Deze taak zou gekoppeld kunnen worden aan die van reeds bestaande actoren:

- Leefmilieu Brussel: volgens sommigen sluit de opdracht van LB in verschillende opzichten aan bij de rol van natuurfacilitator.
- Volgens anderen moet de functie van een natuurfacilitator worden opgenomen door een dienst die lijkt op die van de Bouwmeester voor stedenbouw.
- Andere wijzen op gelijkenissen met de functie van de eco-adviseur op het niveau van de gemeenten.
- Het zou ook kunnen gaan om een interface met de particulier, zoals in het geval van de compostmeesters of de Stadswinkel. Dit houdt het voordeel in dat het centraal is en al een grote doelgroep bereikt, maar ook dat informatie over andere onderwerpen wordt verspreid. Het is immers belangrijk dat het publiek zich bij deze dienst ook over andere thema's kan informeren.
- In dezelfde zin kan ook een link worden gelegd met de andere facilitatoren, om uitwisselingen mogelijk te maken.
- Deze taak kan worden uitgevoerd door een vereniging, bijvoorbeeld Natagora.

Welke persoon of administratie de functie van natuurfacilitator kan vervullen, hangt af van de aard van zijn opdracht en van de doelgroepen die men voor ogen heeft (de boodschap die men wil overbrengen, zal dus verschillen naargelang van de kenmerken van elke doelgroep):

- Zorgen voor een transversale link tussen de verschillende bestaande plannen en instanties;
- Ingrijpen bij gerichte evenementen of projecten die overleg vereisen met zoveel mogelijk verschillende actoren. Het voorbeeld van het Leopoldpark in Elsene, waar verschillende burgerinitiatieven rond waterbeheer plaatsvonden, met de invoering van een "biodiversiteitspad" rond de vijver, werd aangehaald. In dit kader zou een facilitator cruciaal zijn om de verschillende actoren samen te brengen (bewoners, experts, projectontwikkelaars, overheidsinstanties, beheerders, ...) in een rol van coördinator die vandaag vaak ontbreekt.
- Een dienst zijn voor behandeling van de stedenbouwkundige vergunningen, waar uiteenlopende expertise vereist is die nodig is om het project en alle gevolgen ervan met kennis van zaken te beoordelen. De overlegcomités vormen immers een essentieel onderdeel van het project, waar men van de abstractie wetgeving en politiek overgaat op de concrete toepassing ervan.
- In het geval van een facilitator die een aanspreekpunt is voor particulieren, kan deze ook de boomkwekerijen en andere commerciële actoren omvatten indien zij aansluiten bij de acties die worden aanbevolen aan het publiek, zoals het gebruik van inheemse of ecologisch geschikte planten. Het zou ook interessant zijn praktische fiches uit te geven, zoals ook de Stadswinkel doet.
- Wat de doelgroepen van een natuurfacilitatordienst betreft, mogen de vastgoedontwikkelaars niet over het hoofd worden gezien, die veel te weinig aanwezig zijn in het participatieproces voor het Natuurplan.
- Men moet ook een kwetsbaar publiek kunnen bereiken (ter herinnering: 70% van de Brusselaars zijn huurders), dat naast de premies grijpt. Door met wijkkantoren te werken, kan men dicht bij de mensen blijven. Hier kan een link worden gelegd met de lokale munt Eco-Iris, die de particulieren kan helpen bij hun acties voor natuurbehoud. Fiches zoals die van de Praktische Gids voor Ecoconstructie van Leefmilieu Brussel zouden verspreid kunnen worden. In deze fiches moet worden opgemerkt dat de gradatie van acties tussen een minimale en maximale betrokkenheid, interessant is.
- Een andere mogelijke doelgroep is die van de ondernemingen, studiebureaus en ingenieurs.

1.5.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De vrees werd geuit dat niet alle doelgroepen bereikt kunnen worden omdat ze vooraf niet duidelijk kunnen worden afgebakend.

1.5.2.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

Hierover worden geen opmerkingen gemaakt.

1.5.2.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

In sommige gevallen is er al overleg, dat goed werkt zonder tussenkomst van een dergelijke facilitator, tussen verschillende overheidsinstanties zoals het BROH en Leefmilieu Brussel. Deze maatregel moet dus niet noodzakelijk in alle gevallen van toepassing zijn.

1.5.3 Het participatief beheer van de openbare ruimten bevorderen, vooral met kinderen

1.5.3.1 Relevantie van de maatregel met betrekking tot de doelstellingen

De deelnemers wijzen op de relevantie van de ontwikkeling van het participatief beheer van de groene ruimten aangezien dit type van beheer:

- de groene ruimten integreert in het dagelijkse leven van de Brusselaars (vandaag lopen de bewoners er vaak aan voorbij zonder erbij stil te staan);
- de toe-eigening van de groene ruimten door de burgers en het respect voor de natuur bevordert;
- de Brusselaars opnieuw in contact brengt met de natuur, zodat ze kunnen leren door te doen, wat een belangrijk element is voor communicatie over de natuur in de stad.

1.5.3.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De publieke beheerders zijn niet voorbereid voor het participatief beheer. Dit leidt soms tot onbegrip en tot het weghalen van groen dat door de bewoners werd aangeplant in de tussenruimten.

De verschillende doelgroepen zijn overigens niet altijd in staat om acties voor ontwikkeling van een kwaliteitsvolle natuur, in termen van ecologische waarde, te sturen (zie bijvoorbeeld de geraniumbak).

Tot slot is er de gronddruk waardoor de potentiële ruimte voor een collectief en participatief beheer kan afnemen, zodat bepaalde projecten in gevaar komen.

Voorgestelde hulpmiddelen:

Relevante actoren die de rol van tussenschakel kunnen spelen, zijn de scholen en de vereniging voor natuursensibilisatie, het lokale verenigingsleven (LETS, SAGAL, alfa-netwerken, enz.), de wijkstructuren (wijkcomités, buurthuizen, duurzame wijken) die kunnen bogen op een specifieke kennis van het terrein.

1.5.3.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hierover werden geen opmerkingen gemaakt.

1.5.3.4 Behoeftte aan ondersteuning voor uitvoering van de maatregel

Het participatief beheer van groene ruimten of tussenruimten vereist ondersteuning in termen van begeleiding van de beheerders en de burgers.

Dit vereist ook dat een infrastructuur wordt verstrekt die de participatie van de burger aan de projecten bevordert (bloembakken, ruimte geven voor de aanleg van gezellige, groene ontmoetingsruimten, enz.)

1.5.3.5 Voorstel(len) tot verbetering van de maatregel

De deelnemers beschouwden de kinderen, maar ook de volwassenen als doelgroep voor deze maatregel.

2 Het ecologische netwerk ontwikkelen tot in het hart van de stad

2.1 Meer plaats voor de natuur voorzien in openbare ruimten en gebouwen

2.1.1 Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de openbare ruimten te versterken

- 2.1.2 Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de aan de transportinfrastructuren gekoppelde ruimten te versterken
- 2.1.3 Een strategie uitwerken om de aanwezigheid van de natuur in de openbare gebouwen en hun omgeving te versterken

2.1.3.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers wijzen op de **relevantie** van deze maatregel met betrekking tot de voorbeeldfunctie van de openbare gebouwen.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

2.1.3.2 Haalbaarheid van de maatregel

De deelnemers hebben tijdens de gesprekken de aandacht gevestigd op de eventuele belemmeringen en de hefbomen waarmee deze overwonnen kunnen worden.

Geïdentificeerde belemmeringen:

Het GBP en de andere dwingende hulpmiddelen op het vlak van ruimtelijke ordening laten een situatie jarenlang aanslepen, wat voor een gebrek aan dynamiek zorgt. Deze hulpmiddelen denken op te lange termijn.

Een andere belemmering is de versnippering van de beslissende actoren: de natuur wordt op 19 verschillende manieren benaderd omwille van het naast-elkaar-bestaan van 19 gemeenten, 19 bevolkingen en 19 verschillende beleidsinvullingen.

Een belemmering waarop bij maatregel 1.1.1 al werd gewezen, houdt verband met de gemeentelijke taken op terreinen die men braak laat liggen, wat het behoud van braaklanden ontmoedigt en tot het bebouwen van de terreinen in kwestie leidt (we verwijzen de lezer hier naar de resultaten van het participatieve proces bij maatregel 1.1.1).

Wat de transportinfrastructuren betreft, kan het ecologische beheer van de spoorwegen voor moeilijkheden in termen van kostprijs, veiligheid en tijd zorgen.

De geïdentificeerde belemmeringen voor het ecologische beheer van de omgeving van openbare gebouwen zijn:

- de stedelijke druk (strijd om m²), de perceptie van het publiek EN van het beleid met betrekking tot de rendabiliteit;
- de 'gewoonten': de beheerders zijn gewend aan de notie 'netheid'!
- de kwaliteit van de effectenrapporten (MER, ES);
- het feit dat bepaalde gebouwen en hun omgeving beschermd zijn.

Verder worden de natuurclausules stiefmoederlijk behandeld in de stedenbouwkundige vergunningen; de vergunningsvoorwaarden bevatten niet voldoende 'natuur'-clausules.

Voorgestelde hefbomen:

- Behoefte aan officiële partnerschappen tussen Leefmilieu Brussel en de besturen die instaan voor de wegen;
- Betere partnerschapsbanden ontwikkelen tussen Infrabel en het Gewest (bv. financiële steun van het Gewest) (partnerschap bestaat al op het niveau van het Waals Gewest);

- De beheerders de nodige tools bezorgen (//Centrum voor gedifferentieerd beheer van groene ruimten?), opdat ze voor een ecologisch beheer van de groene ruimten zouden kunnen zorgen;
- De bestaande netwerken versterken in de richting van een platform voor de uitwisseling van goede praktijken;
- Typebestekken voorstellen;
- Opleidingen organiseren in het kader van de toekenning van de erkenningen of voor de gemeentelijke of gewestelijke verantwoordelijke ambtenaren;
- De voorbeelden opsommen en tonen, die goed werken en deze in de basisopleidingen integreren;
- De aandacht van de gebruikers en de politici op het ecologische beheer vestigen om verzet tegen de veranderende aanblikken te voorkomen;
- De flexibiliteit van het GBP verbeteren:
  - Ervoor zorgen dat het GBP een gedifferentieerde benadering in functie van de gebieden van het Gewest toelaat, maar ook de notie van een tijdelijk gebruik van terreinen aankaarten;
  - Ervoor zorgen dat het GBP de multifunctionaliteit van een ruimte toelaat, wat soms gunstiger is voor een verbetering van de levenskwaliteit in Brussel dan de monofunctionaliteit (residentieel, kantoren, verkeer, enz.);
  - Dwingende regels die het behoud van de natuur beogen en/of haar ontwikkeling trachten te integreren in de algemene voorschriften in verband met de openbare ruimte;
- Van het Gemeentelijk Ontwikkelingsplan (GemOP) vertrekken en er een natuurgedeelte aan toevoegen. De GemOP's zullen waarschijnlijk herzien worden na de goedkeuring van het DGewOP;
- De ambitie en de inhoud van de lokale Agenda 21's versterken en er ambitieuzere 'natuur'- en 'biodiversiteit'-gedeelten aan toevoegen;
- Meer plaats voor de natuur voorzien in de duurzame wijkcontracten;
- GSV: de mogelijkheid bestuderen om er voorschriften in op te nemen, die de bescherming en de ontwikkeling van de natuur beogen;
- Voorstellen om een premie of een belastingvermindering toe te kennen voor het handhaven van de braakliggende staat ter vervanging van de gemeentelijke taksen op verwaarloosde terreinen.

Geïdentificeerde hulpmiddelen:

De hulpmiddelen benutten, die in een handelswijze op lange termijn resulteren en de gemeentelijke ambtenaren een werkkader bieden:

- Op gemeentelijk niveau: de GemOP's, de Agenda 21's, de wijkcontracten, de URBIS-kaart, ...;
- Op gewestelijk niveau: het GBP, de GSV en de URBIS-kaart.

Geïdentificeerde goede praktijk:

In navolging van de gemeenten van het Waals Gewest stelde de gemeente Anderlecht een Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan (GNOP) op, waarvan het verenigingsleven en de privésector eveneens ontvangende partij zijn. Dit plan heeft geen juridische impact, maar bevat diverse maatregelen.

Een voorstel zou erin bestaan om het GNOP van Anderlecht te delen op een uitwisselingsplatform en de andere Brusselse gemeenten ertoe aan te sporen om een eigen GNOP goed te keuren tegenover het Natuurplan van het BHG (hier verwijzen we ook naar de maatregelen bij doelstelling 3.1 "3.1 Een

betere integratie van het ecologische netwerk in de ontwikkelings- en territoriale planningshulpmiddelen verzekeren").

2.1.3.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De uitwisselingen tussen de deelnemers van verschillende bevoegdheidsniveaus hebben een transversale 'melkkoe'-indruk doen ontstaan: Infrabel heeft de indruk dat ze de melkkoe van het Gewest is, doordat ze het ecologische beheer van bepaalde sites op zich moet nemen, het Gewest heeft soms de indruk de melkkoe van de gemeenten te zijn, enz.

2.1.3.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Een cartografie/plaatsbeschrijving van de natuur in Brussel voorzien, waarmee er twee types van statuten van openbare wegruimte geïdentificeerd kunnen worden:

- De openbare ruimte die een functie te vervullen heeft in het groene of het blauwe netwerk met specifieke voorschriften in verband met het ecologische beheer;
- De algemene/traditionele openbare ruimte.

De uitwisselingen hebben aangetoond dat er een behoefte bestaat aan een officieel partnerschap tussen Leefmilieu Brussel en de andere besturen (mobiliteit, Infrabel, gemeenten, enz.) met betrekking tot het ecologische beheer van de groene ruimten.

Zo wijzen meer bepaald Infrabel en Leefmilieu Brussel op een behoefte aan het smeden van sterkere banden naar het voorbeeld van wat er in het Waals Gewest gebeurt.

2.1.3.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

In dit opzicht werd er geen enkel voorstel geformuleerd.

2.1.4 Een systeem van "natuur"-premies en -subsidies uitwerken

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer graag naar maatregel 1.5.1.

2.2 De onderlinge verbondenheid van de zones van het ecologische netwerk herstellen

2.2.1 Nieuwe groene ruimten creëren en/of aangetaste ruimten herstellen, rekening houdende met de eisen van het ecologische netwerk

2.2.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers gaan nader in op de notie 'ecologisch netwerk': ecologisch netwerk (bescherming van de biodiversiteit en de soorten) en groen netwerk (bv. groene wandeling die met name een sociale en recreatieve functie heeft) niet met elkaar verwarren. Dit onderscheid bestaat niet in het DGewOP en het GBP.

Verder halen ze ook het feit aan dat het beter is om zich te concentreren op het bestaande en dit te verbeteren, vooraleer nieuwe groene ruimten te creëren. Niettemin werd er ook gezegd dat, als men zich uitsluitend wijdt aan het verbeteren van enkele bestaande groene polen, men bijdraagt tot een zekere vorm van onrechtvaardigheid ten opzichte van andere, minder groene en net armere gebieden van Brussel.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

2.2.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

In de loop van de gesprekken schoven de deelnemers de volgende belemmeringen naar voren:

Geïdentificeerde belemmeringen:

Voor de verbindingen met het ecologische netwerk wordt soms gezorgd door de grote assen die vaak gewijd zijn aan de verplaatsingsfunctie, maar onvoldoende aan de meer statische ruimten waar mensen elkaar kunnen ontmoeten, waar er gespeeld kan worden, ...

Aangezien het Natuurplan een reikwijdte van 5 jaar heeft, laat het niet toe om werken van lange duur te voorzien.

De openbare Bouwheren (zoals Beliris) stoten op moeilijkheden bij de opvolging van de werkzaamheden en voor het onderhoud van de gecreëerde ruimten.

De deelnemers merken op dat er niet voldoende tuinmannen zijn om een doeltreffend en ecologisch beheer van de groene ruimten mogelijk te maken. Verder merken ze ook op dat de tuinmannen belangrijk zijn om de gebruikers te sensibiliseren, iets wat geen deel uitmaakt van de functie van de wachter die over onvoldoende kennis ter zake beschikt.

Ten slotte herinneren de deelnemers er hier aan dat het huidige beheer van de groene ruimten onvoldoende participatief is, gelet op het feit dat opgelegde en niet-participatieve projecten doorgaans niet toegeëigend worden door het publiek en niet duurzaam zijn.

Voorgestelde hefbomen:

- Er wordt voorgesteld om kleine maatregelen te implementeren om de versnippering van de biodiversiteitsruimten tegen te gaan (met name met het oog op de verplaatsingen van de fauna), die beheersbaar zijn voor de looptijd van het plan:
  - Herstel/ontwikkeling van een zekere biodiversiteit ter hoogte van kleine wegen, tuinen, enz.;

- Aanleg van groendaken;
- Aanplanting van laanbomen;
- Inrichting van bouwvrije stroken waar laattijdig gemaaid wordt.

Voorbeelden van goede praktijken:

- Touwen over wegen spannen, zodat eekhoorns via deze weg de straat kunnen oversteken (voorbeeld van het Anglo-Normandische eiland Jersey);
  - Tunnels voorzien voor de kikvorsachtigen.
- De biodiversiteit als een verplichting opleggen in het kader van stedenbouwkundige en milieuvergunningen, openbare werken en de heraanleg van wegen alsook bouwvergunningen (hiertoe specifieke voorwaarden opstellen).

Hulpmiddel: Leefmilieu Brussel stelt een lijst van te bevorderen soorten ter beschikking.

- De premies (voor het herstellen/ontwikkelen van de biodiversiteit) aanmoedigen en de bestaande premies op het niveau van de gemeenten opsommen en voorstellen om goede praktijken uit te wisselen teneinde de andere gemeenten te motiveren.

Opmerking: sommige premies zullen herzien moeten worden op het niveau van het gewestelijk Natuurplan, omdat de gemeenten zich niet met alle premies kunnen bezighouden.

- Teneinde jongeren toegang te bieden tot een aan hun behoeften aangepaste natuur die hen de mogelijkheid biedt om zich te ontplooien, leek het van essentieel belang om het ecologische netwerk gelijktijdig met het zich binnen het BIM ontwikkelende speelnatuur te ontwikkelen. Hieronder enkele initiatieven uit Vlaanderen die in deze optiek gelanceerd werden:
- <http://www.goegespeeld.be/speelweefsel>
  - <http://www.routeyou.com/page/view/584/spelen-in-het-groen.nl>.

2.2.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De deelnemers vestigen de aandacht op het feit dat het soms beter is om te verbeteren wat er al bestaat, vooraleer nieuwe ruimten te willen creëren.

2.2.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

In de loop van de gesprekken werden er verschillende behoeften geïdentificeerd:

- Behoeftte aan een versterking van de tuinmannen;
- Voorstel om premies uit te werken voor de ontwikkeling van de biodiversiteit en ook de gemeenten bij deze premiebenadering te ondersteunen;
- Behoeftte aan het samenbrengen van de gemeenten in een netwerk met het oog op de uitwisseling van goede praktijken;
- Behoeftte aan ondersteuning van de Bouwheren uit de openbare sector, niet alleen in termen van kennis van de te ontwikkelen goede praktijken, maar ook met betrekking tot de implementatie en opvolging van deze goede praktijken;
- Behoeftte aan coördinatie van de verschillende actoren die de maatregel dragen: partnerschappen tussen hen formaliseren: Infrabel, Beliris, ..., zodat de maatregel door iedereen toegepast zou worden op zijn of haar niveau. Bv. dat iedereen weet dat er geen dolomiet in een natuurcontext gebruikt mag worden.

Goede praktijk: de goede opvolging van de Bouwheer: Ecoduct Terhulpssteenweg.

2.2.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

- De participatie van de burgers verbeteren: de ontwikkeling van de natuur in de stad vereist een begeleiding EN opvoeding/sensibilisering van de bevolking in verband met de natuur om ervoor te zorgen dat de natuur gerespecteerd wordt;
- Eerder tuinmannen dan parkwachters voorzien.

2.2.2 De implementatie van het blauwe netwerk begeleiden

Deze maatregel werd in de workshop niet behandeld.

2.2.3 De permeabiliteit van de transportinfrastructuren voor de fauna verbeteren

Deze maatregel werd in de workshop behandeld samen met maatregel 2.2.1. We verwijzen de lezer naar deze maatregel voor de resultaten van de gesprekken.

2.3 De stedelijke biotopen beschermen en ontwikkelen

2.3.1 De bescherming van stedelijke biotopen verzekeren alsook van de elementen van het landschap die dit verdienen

2.3.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Over deze maatregel werd maar weinig gezegd in de workshop. De deelnemers beschouwen de maatregel als minder belangrijk. Verder zijn de deelnemers van mening dat de stedelijke biotopen de braaklanden en de binnenterreinen van huizenblokken omvatten, die grotendeels aan bod komen bij andere maatregelen (we verwijzen de lezer op dit vlak naar de maatregelen 1.1.1 en 1.1.2).

Via de gesprekken over andere maatregelen werd voor sommige deelnemers echter toch het belang van de bescherming van de stedelijke biotopen en met name voor de opmerkelijke bomen duidelijk.

Daarnaast kwam tijdens de gesprekken eveneens de ontwikkeling van de stedelijke landbouw aan bod, in het bijzonder via gesprekken over de valorisatie van braaklanden zonder grote biologische waarde. We vermelden de resultaten van deze gesprekken hier, omdat ze verband houden met de kwesties van de stedelijke biotopen.

- De deelnemers waarschuwen ervoor om niet aan stedelijke landbouw te doen in huidige gebieden van hoogbiologische waarde, maar wel de functie van de landbouwgronden te bewaren;
- Ze herinneren eraan dat de moestuinen verschillende functies vervullen, die gevrijwaard moeten worden (voeding, ontspanning, cultureel, ...), en ook een historische waarde hebben (bv. van 150 jaar oude moestuin), die moet blijven bestaan;
- De deelnemers raden aan om regels en bebouwingscharters op te leggen, zoals voor de moestuinen in Ukkel is gebeurd (overeenkomst gemeente en gebruikers);
- De behoefte aan een kadaster laat zich voelen om de vragen van biologische landbouwers met betrekking tot bepaalde terreinen te inventariseren en om de vestiging van bioboeren en het telen in bakken in het stadscentrum te bevorderen.
Opmerking: de biologische landbouw kan ook intensief zijn;
- Ze benadrukken de behoefte aan een definitie van het concept 'stedelijke landbouw'. Wat verstaat men onder stedelijke landbouw? Is een varkensfabriek ook een vorm van stedelijke landbouw?;

- De permacultuur heeft meer te bieden in termen van biodiversiteit;
- De stedelijke landbouw moet de gemeenschap tot nut zijn en moet eventueel gepaard gaan met beroepsherinschakelingsactiviteiten via de teelt van groenten. Voorbeeld: tehuizen, scholen, OCMW, wijkhuizen, personen met een laag inkomen;
- Op dit ogenblik bestaan er geen dwingende middelen waarmee een bebouwingswijze kan worden opgelegd. De aanwezige actoren stellen als goede praktijk de opstelling van overeenkomsten voor tussen eigenaars en huurders met betrekking tot verpachtingen die het gebruik van een bepaalde bebouwingswijze garanderen;
- Ten slotte houden de deelnemers aan de herverkaveling van historische moestuinen met instandhouding van de elementen van het ecologische netwerk.

2.3.2 Een strategie uitwerken voor de valorisatie en het beheer van de braakliggende terreinen

2.3.2.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers beschouwen deze maatregel als **zeer relevant** (we verwijzen de lezer hier naar de maatregelen 1.1.1 en 1.1.2 die eveneens de kwestie van de heraanleg van braakliggende terreinen behandelen).

Verder geven sommige deelnemers te kennen dat niet alleen de grote maar ook de kleine ruimten gevaloriseerd moeten worden.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

2.3.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

Voor de valorisatie van de braakliggende terreinen werden er door de deelnemers verschillende belemmeringen geïdentificeerd.

- Vastgoedbelangen leiden tot het bebouwen van deze terreinen zonder daarbij specifiek aandacht te besteden aan de natuur;
- De eigenaars van braakliggende terreinen vrezen zich geconfronteerd te zullen zien met de onmogelijkheid om hun terrein nog te kunnen bebouwen, eenmaal het voor de natuur bestemd wordt;
- Sommige braaklanden zijn verontreinigd;
- Verwarring over de biodiversiteitsgraad (biologische waarde) van de ruimten, de valorisatie van braakliggende terreinen betekent niet altijd een meerwaarde op het vlak van biodiversiteit (bv. braakland dat ter beschikking wordt gesteld voor de aanleg van moestuinen).

Hulpmiddelen:

- Het hulpmiddel van het 'ecodynamische onderneming'-label gebruiken om ondernemingen ertoe aan te sporen, rekening te houden met dit aspect.

Goede praktijken:

- In de Haven van Antwerpen hebben de eigenaars afgesproken om 5 % van alle terreinen braak te laten. Welke 5 % van de site daarbij precies braak gelaten wordt, varieert en onder de eigenaars geldt een toerbeurtsysteem. Dit laat toe om de pionierskant van de vegetatie te bewaren en tegelijkertijd een dynamiek te creëren in de bedrijfszones;
- Het label 'Natuur in de tuin' begint zich bij sommige bedrijven te ontwikkelen.

Hefbomen:

- De eigenaars ondersteunen door middel van:
  - Beheerakkoorden;
  - Tijdelijke gebruiksovereenkomsten (opgelet voor aansprakelijkheid bij ongeval, ook vrije ruimten laten op lange termijn), tenzij bij te bewaren hoogbiologische waarde;

- De invoering van labels (bv. 'Natuur in de tuin', label 'Ecodynamische onderneming') met verschillende niveaus, flexibel, op vrijwillige basis. Geen controle nodig, maar wel meer zichtbaarheid, begeleiding en een grotere duidelijkheid van de juridische en eigendomsstatuten;
  - De begeleiding van bedrijven bij het valoriseren van braakliggende terreinen;
  - Incentives: toekenning van premies of verlaging van lasten en belastingen. Mogelijkheid van aftrekbare onroerende voorheffing/financiële compensatie (in Nederland bestaan er maatregelen van dit type);
- Biodiversiteitsindices/-coëfficiënten bepalen, vooral voor bedrijven;
  - Normen creëren ter omkadering van de openstelling van private en publieke ruimten;
  - Collectieve beheerplannen voorstellen om de biologische waarde van een site te vrijwaren. Voorbeeld: terreinen van de ULB en de GOMB grenzen aan Anderlecht. Een dergelijk plan zou de opname van een natuurgedeelte kunnen verzekeren in de projecten die hier in de toekomst verwezenlijkt zullen worden. Ander voorbeeld: de Haven van Brussel;
  - De voorbeeldfunctie van de openbare ruimten valoriseren, duidelijk communiceren over de beheeracties die op de verschillende sites worden gevoerd.

2.3.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De eigenaars van braakliggende terreinen vrezen zich geconfronteerd te zullen zien met te veel beperkingen of de onmogelijkheid om hun terreinen nog te kunnen bebouwen, eenmaal het voor de natuur bestemd wordt.

2.3.2.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Voorafgaand aan de uitwerking van de strategie zou er een inventaris moeten worden opgesteld van de verwaarloosde openbare ruimten, de in termen van biodiversiteit te beschermen braakliggende terreinen en de percelen die voor de landbouw gebruikt zouden kunnen worden. Deze inventaris moet op gemeentelijk niveau worden opgesteld.

Verder is het eveneens opportuun om een kwaliteitsschaal vast te leggen voor de groene ruimten om de territoriale plannen beter te kunnen invullen.

Zoals gepreciseerd bij de potentiële hefboomen, zouden er financiële en begeleidingsstimuli voor de eigenaars moeten worden uitgewerkt.

Bovendien moet het gebrek aan duidelijkheid met betrekking tot het statuut van de terreinen van de grondregieën worden opgelost: vandaag worden deze gronden soms als *no man's land* beschouwd in het kader van beheerplannen.

2.3.2.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Het doel van deze maatregel moet verduidelijkt worden. Voor welke biologische waarde en voor welke vormen van gebruik worden de braakliggende terreinen gevaloriseerd:

- De braaklanden zouden onaangeroerd gelaten kunnen worden, een recreatiefunctie kunnen krijgen of voor moestuinen gebruikt kunnen worden. Voorbeeld van Secret Gardens in Kortrijk. Goedkeuring van de locatie door de bewoners en gebruikers om de plek tot leven te laten komen;
- Op de handhaving van een zeker kwaliteitsniveau toezien in termen van biodiversiteit, als de toelating gegeven wordt om de site open te stellen voor het publiek.

2.3.3 Een strategie uitwerken voor het behoud en het herstel van binnenterreinen van huizenblokken die de biodiversiteit helpen

2.3.3.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De binnenterreinen van huizenblokken hebben het voorwerp uitgemaakt van tal van gesprekken via de maatregelen 1.1.1 en 1.1.2. We verwijzen de lezer dan ook graag eveneens naar deze maatregelen voor meer informatie.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

2.3.3.2 Haalbaarheid van de maatregel

De in dit stadium voorgestelde gesprekelementen houden voornamelijk verband met de sensibiliserings- en communicatiekwesities aangaande het onderhoud en herstel van de binnenterreinen van huizenblokken. De meer structurele kwesities komen aan bod bij de maatregelen 1.1.1 en 1.1.2.

Geïdentificeerde hefboomen:

- De wijkcomités en de scholen zijn potentiële tussenactoren voor het vestigen van de aandacht op het herstel van de binnenterreinen van huizenblokken;
- Deze maatregel kan steunen op groene wijkprojecten (voor met name de vergroening) en op diverse projectoproepen (meer bepaald voor duurzame wijken);
- Boodschap in verband met onkruidverdelgingsmiddelen/invasieve soorten voor private delen: gebruikmaken van de natuurlijke link, dat vergt minder tijd, is bijgevolg comfortabeler en veroorzaakt minder geluidshinder;
- Het collectief beheer is een hefboom voor sommige binnenterreinen van huizenblokken. Er wordt gesuggereerd om de bewoners een hulpmiddel voor te stellen (zich laten inspireren door het Natagora-handvest en de door samenwoners/gegroepeerde bewoningen ontwikkelde reglementen).
  - Om dat te doen, wordt voorgesteld om zich tot het beheer of de syndicaten van gebouwen en woningen te wenden.
- De GemSV is een aanvullend hulpmiddel dat geactiveerd kan worden om deze maatregel te vergemakkelijken.
- Naast de tuinen zouden ook de terrassen in de maatregelen in verband met de binnenterreinen van huizenblokken opgenomen moeten worden.
- Enkele fundamentele principes waarvan de opname werd voorgesteld:
  - Geen gesloten omheining op het binnenterrein van huizenblokken (zodat de fauna kan circuleren (egels, ...). Mogelijkheid om gaten te voorzien in gemeenschappelijke scheidingsmuren om een betere circulatie van de fauna toe te laten (incl. honden, ratten en muizen);
  - Geen invasieve planten;
  - Geen onkruidverdelgingsmiddelen.

Geïdentificeerde goede praktijken:

- Het Natuurnetwerk van Nagora vestigt de aandacht op het ecologische beheer van tuinen.

- Er bestaat een platform dat de aandacht vestigt op het beheer van invasieve soorten en dat ook informatie verspreidt over planten die als alternatief voor invasieve planten kunnen dienen (AlterIAS <http://www.alterias.be>).

2.3.3.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hierover werd er geen enkele opmerking geformuleerd.

2.3.3.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer naar de hierboven uiteengezette hefbomen.

2.3.3.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

In dit opzicht werd er geen enkel voorstel geformuleerd.

2.4 De open zones en de landbouwrestanten beschermen en ontwikkelen

2.4.1 Een geïntegreerde visie uitwerken voor het behoud en het herstel van de open zones en de landbouwrestanten

Deze maatregel werd in de workshop niet behandeld.

2.5 Het landbeheer verwerven van strategische sites

2.5.1 Een strategie op het vlak van landbeheer op punt stellen

2.5.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De deelnemers beschouwen de maatregel als **weinig relevant**. Ze vrezen dat deze maatregel een weinig tevredenstellende impact op kosten/resultaten zal hebben en dat hij niet realistisch is in termen van budget. Ze beschouwen deze maatregel als te duur in verhouding tot de beoogde doelstelling. Er wordt één voorbeeld aangehaald: de Kauwberg, goed voor 5 miljoen euro. In periode van financiële crisis is het beter om de eigen energie te steken in een herkwalificatie van de huidige openbare ruimten die eveneens een cruciaal belang vertegenwoordigen vanuit het standpunt van de biodiversiteit, om over te gaan tot het ruilen van terreinen of om voor een betere reglementering in verband met de private ruimten te zorgen, via het GBP, enz.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

2.5.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De grootste geïdentificeerde belemmering is de kostprijs van de grondaankopen.

Gezien deze belemmering, werden er alternatieven voor de aankopen besproken:

- het ruilen van diensten;
- het ruilen van terreinen;

- de stedenbouwkundige lasten.

Een andere belemmering die werd aangehaald, is het gebrek aan coördinatie tussen verschillende projecten op aan elkaar grenzende sites, wat soms tot de aantasting van belangrijke groene ruimten leidt.

Hulpmiddelen: de effectenstudies zouden meer rekening moeten houden met de cumulatieve gevolgen van projecten: Natura 2000 voorziet een inaanmerkingneming van de cumulatieve impact van projecten.

Dat neemt echter niet weg dat de cumulatieve impact in de praktijk moeilijk te evalueren valt in het kader van effectenstudies voor projectontwikkelaars en evaluatoren omwille van met name de chronologie van de projecten. De effectenstudies over een bepaald project worden immers los van elkaar verricht en de aan elkaar grenzende projecten zijn niet altijd op voorhand bekend. Verder is het bestuur zelf evenmin steeds op de hoogte van alle privé-initiatieven en ziet het zich vaak genoodzaakt om de effectenstudies los van elkaar te beoordelen. Voorts werd nog gewezen op de problematiek van een grotere kostprijs van een dergelijke ('omvangrijkere') studie voor de projecthouder.

Potentiële hefboomen:

Over het algemeen zou het een goede zaak zijn om de prioritaire sites te inventariseren in een regelmatig bijgewerkte databank met het oog op de ontwikkeling van een coherente strategie. De bestaande kaarten volstaan niet.

Voorstel van alternatieven voor de grondaankoop:

- Ruilen van diensten: tijdelijke terbeschikkingstelling van privéterreinen van ecologische waarde in ruil voor een openbaar beheer van deze terreinen. Bij gebrek aan beheer zien we dat op dit ogenblik de kwaliteit van sommige sites verslechtert;

Behoeft aan beheermiddelen: ofwel wordt het beheer overgenomen door de overheid, ofwel wordt het verricht door de bewoners (participatief beheer) aan de hand van een beheersovereenkomst. Voorbeeld: moestuinen waarvoor gezorgd wordt door bewoners onder auspiciën van een vzw;

- Ruilen van terreinen: door de terreinen te inventariseren, waarvan het Gewest of de andere openbare eigenaars zich zouden kunnen ontdoen.

Voorbeeld van terreinruil: het voorbeeld van Delta met de samenvoeging van de CHIREC-ziekenhuizen op de Delta-site, waardoor andere ziekenhuissites in Ukkel vrijkomen voor de gemeente (CHIREC besliste om quasi al zijn Brusselse ziekenhuiscentra op de Delta-site te groeperen);

- Bij verontreinigde gronden zou het Gewest de sanering op zich kunnen nemen in ruil voor het verwerven van het terrein? Deze maatregel zou ook gebruikt kunnen worden in het kader van de invoering van een natuurfonds (zie de maatregel in verband met de invoering van een natuurfonds);

- Systeem van de stedenbouwkundige lasten. Voorbeeld dat aanleunt bij een systeem van stedenbouwkundige last:

Voorbeeld: de met groen overdekte tunnel in Neder-Over-Heembeek: een privé-eigenaar blokkeerde een groene strook. Hij stond zijn terrein af in ruil voor bepaalde afwijkingen;

- Effectenstudies en cumulatieve impact: het is van cruciaal belang om gebruik te maken van de effectenstudies en op die manier de inaanmerkingneming van de lopende projecten in de buurt op te leggen.

Voorbeeld: het BBP Delta nabij de Generaal Jacqueslaan houdt geen rekening met de omgeving van de Pleinlaan en de omliggende terreinen. Hier is er echter wel sprake van een aanzienlijke opeenstapeling van gevolgen van diverse kleine projecten die allemaal samen voor een verregaande verandering van de bebouwing zullen zorgen. Dat moet ook in de effectenstudies opgenomen worden.

In dit opzicht werden er verschillende actiepijlers aangereikt:

- Denken over de projecten in synergie, in de vorm van gecoördineerde studies. Bv. vragen aan projectontwikkelaars om samen te gaan zitten (bv. zoals bij Erasmus waar verschillende projecthouders de handen in elkaar geslagen hebben (geen preciseringen) om deze studies uit te voeren (met de natuur, de bevolking, enz. verband houdende thema's));
- Eventueel overwegen om projectontwikkelaars die niet altijd met elkaar overleg kunnen plegen, de nodige middelen te bezorgen;
- Goede praktijken inzake het beheer van cumulatieve gevolgen:
  - Leefmilieu Brussel en Mobiel Brussel hebben met elkaar overlegd over het beheer van ecologische bermen;
  - Een te Delta opgerichte groep van projecthouders laat toe om te vermijden dat een grote projectontwikkelaar als enige de effectenstudies financiert;

- Opmerking: de mogelijkheid om pools voor te stellen die de auteurs van effectenstudies van verschillende projecten samenbrengen, waarvan de financiering verzekerd zou worden door hun bijdragen, werd besproken. Een dergelijke pool zou met name de partijdigheid van deze studies vermijden, die op dit ogenblik besteld worden door de eigenaars.

Deze mogelijkheid wordt verworpen door de deelnemers die op een wettelijk en ethisch probleem wijzen (belet de vrije concurrentie tussen kantoren) met dit type van structuur;

- Een alternatief is het opleggen van een bestek en het in kaart brengen van de lopende projecten door Leefmilieu Brussel. De projectaanvragen dus beter opvolgen stroomopwaarts en ze opnemen in bestekken/een richtschema/een studie voor de hele site om de auteurs te begeleiden en hen ertoe aan te zetten om "ruimtelijk te denken", d.w.z. rekening te houden met de hele ruimtelijke context;
- Een ander alternatief zou zijn om gebruik te maken van een hulpmiddel voor het evalueren van de kwaliteit van de studiebureaus: een betere controle van bv. de vernieuwingen van de erkenningen van de studiebureaus zou hen kunnen dwingen om een beter kwaliteitsniveau te garanderen;
- Volgens één van de deelnemers situeren de moeilijkheden zich echter op het niveau van de effectenstudies die vaak erg redundant zijn ten opzichte van elkaar en voor vermoeidheid bij de lezer en een vermindering van de oplettendheid zorgen. De huidige werking is volgens hem redelijk.

2.5.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

- Voorkomen dat de toepassing van de maatregel gezien wordt als geldverspilling;
- Vrees ook dat er te weinig terreinen zijn om uit te wisselen;
- Het belang van de controle over privéterreinen wordt evenwel erkend door de deelnemers: er bestaan privéterreinen van grote ecologische waarde, bv. de Krouwberg, het

Vorsersrijplateau, de campus aan de Pleinlaan (ULB VUB) en de Delta-locatie (waar we getuige zijn van een geleidelijke aantasting van een plek die vandaag interessant is, maar die binnen 5 jaar alles verloren zal hebben).

2.5.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

- Op basis van een kadaster de meest relevante gebieden bepalen. Een goede terreinkeuze maken met het oog op een grotere doeltreffendheid. Kleine maatregelen op de juiste plaatsen.

2.5.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Vgl. bovenstaande discussie. Opgelet met de betekenis van het woord 'verwerving': gaat het alleen om aankopen of hebben we hier te maken met een ruimer concept dat eveneens de notie 'ruilen' omvat. Te verduidelijken.

2.5.2 Een natuurfonds oprichten

2.5.2.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Bij de gesprekken over deze maatregel werd de volgende vraag door de deelnemers gesteld: komt een dergelijk fonds niet neer op dweilen met de kraan open, als het geld verkeerd wordt gebruikt? Er zijn heel wat fondsen waarmee een project op een bepaald moment gefinancierd wordt, maar die nadien geen reden van bestaan meer hebben (bv. het 15 jaar geleden opgerichte aardgas fonds).

2.5.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

Hierover werd er geen enkele opmerking geformuleerd.

Hulpmiddelen:

Hierover werd er geen enkele opmerking geformuleerd.

Potentiële hefboomen:

Financieringsbronnen:

- openbare financiering;
- giften met belastingaftrek vanaf een bepaald bedrag;
- boetes bij inbreuken;
- stedenbouwkundige lasten.

Technische beheermechanismen:

Naar aanleiding van het gevoel dat er onvoldoende geldelijke middelen zijn, zou het opportuun zijn om een analytische boekhouding te voorzien, die op gewestelijk en gemeentelijk niveau de toegekende middelen en hun gebruik verifieert. Sommige middelen worden slecht besteed of voor andere zaken gebruikt dan aanvankelijk de bedoeling was. Opmerking: België heeft er zich onlangs bij de Verenigde Naties toe verbonden om verslag uit te brengen over de besteding van alle budgetten die voor natuur en biodiversiteit worden toegekend. Het Museum voor Natuurwetenschappen is belast met de coördinatie en de opvolging van deze maatregel voor België.

Er zou ook op een participatieve betrokkenheid van alle actoren (burgers, deskundigen, ...) toegezien moeten worden bij het beheer van dit fonds.

Met dit fonds te financieren beleidsmaatregelen:

- Terreinen aankopen is volgens sommigen niet de juiste weg (zie maatregel over grondverwerving). Anderen zijn er echter wel voor te vinden, gelet bv. op wat er bij de Kauwberg en het Vorserijplateau op het spel staat;
- Sensibilisering door praktische en doelgerichte acties:
  - Voorbeeld: de Bouwheer betaalt een financiële bijdrage op het moment dat er een stedenbouwkundige vergunning wordt toegekend, die hij recupereert als de realisatie goedgekeurd wordt vanuit een natuurstandpunt gezien;
  - Oproep tot burgerprojecten, organisatie van wedstrijden van het type bebloeming voor particulieren, of hele steden, op lokaal of mondiaal niveau. Huidige evolutie in de criteria bij de jury's. De biodiversiteit als selectiecriteria toevoegen. De deelnemers benadrukken echter dat dit criterium vaak verwaarloosd wordt door de bewoners die veeleer geneigd zijn om de bebloemingsacties alleen te koppelen aan hun esthetische aspect (bv. wedstrijd voor het bebloemen van Ukkel, waarbij er

tijdens de laatste editie een categorie 'biodiversiteit' werd toegevoegd. Van de 150 deelnemers was er één die ervoor gekozen had om zich voor deze categorie in te schrijven, terwijl de anderen de voorkeur gaven aan tuinbouwplanten, zoals surfinia's of pelargoniums, 'mooi' maar zonder impact op de biodiversiteit. In Brussel trok hetzelfde type van wedstrijd daarentegen 30 deelnemers aan in de categorie 'biodiversiteit' dankzij een sensibilisering van de deelnemers stroomopwaarts);

- In diezelfde optiek zou een sensibilisering van de gemeentelijke en gewestelijke plantsoendiensten een goede zaak zijn, zodat zij de voorkeur zouden kunnen geven aan soorten van ecologisch belang;
  - Het is met sensibilisering dat er begonnen moet worden, door alle burgers op de voordelen van de ecosystemische diensten te wijzen in plaats van de bescherming van de natuur met een verplichting te associëren. De diverse verbodsbepalingen in verband met de natuur (paddenstoelen, ...) vertonen namelijk de neiging om de band met de natuur door te knippen;
  - Zelfs de politieke actoren sensibiliseren, bv. om hen aan te moedigen om gebruik te maken van alternatieven voor het mineraliseren van de openbare ruimten of om de burgerinitiatieven op het vlak van de hertoe-eigening van de openbare ruimten te begeleiden door hen te vertrouwen;
  - Educatie en bv. de oprichting van 'natuurclubs' in scholen, bv. met animaties op woensdagnamiddag.
- Gezien het gebrek aan geldelijke middelen en de behoeften aan sensibilisering, zou het interessant zijn om zich toe te leggen op het aanmoedigen van de bewoners om zich de openbare ruimten toe te eigenen en er zich voor in te zetten. Het gebrek aan toe-eigening en betrokkenheid van de omwonenden bij het beheer van de ruimten leidt namelijk al te vaak tot een gebrek aan respect (bv. braaklanden die tijdelijk worden aangelegd in het kader van Park Design 2012 die enkele keren bezaaid werden met afval). Wat de burgerlijke toe-eigening van boomstammen betreft, werden er voorbeelden aangehaald van de vernietiging van aanplantingen van burgers door het Gewest, wat gezien kan worden als een aanval of geïnterpreteerd kan worden als een verbod op het investeren in de openbare ruimten. Het participatieve elan dat veel energie van de burger vergt, kan zodoende snel uitdoven;
- De deelnemers haalden nog andere te financieren acties aan, zonder dat deze verder uitgediept werden: beheer van de sites, sensibilisering, financiering van premies voor particulieren, lancering van participatieve acties met het oog op een vergroening van de openbare ruimten. Bij dit laatste voorbeeld benadrukken de deelnemers echter dat de bestaande premies al gefinancierd worden in het kader van andere beleidsmaatregelen. Over het algemeen toonden de deelnemers een interesse voor de financiering door dit fonds van 'positieve' beleidsmaatregelen die gezien worden als gunstig voor de burgers.

2.5.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Algemeen gevoel van een gebrek aan geldelijke middelen tot zelfs wantrouwen ten aanzien van het beheer van de openbare geldelijke middelen.

2.5.2.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Nog geen behoefte geïdentificeerd (financiële ondersteuning, technische ondersteuning, ondersteuning op personeelsvlak, ...).

2.5.2.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Er werd geen enkel specifiek voorstel geformuleerd.

3 De biodiversiteit in de plannen en projecten integreren

3.1 Een betere integratie van het ecologische netwerk in de ontwikkelings- en territoriale planningshulpmiddelen verzekeren

3.1.1 De bestemmingen herzien en de voorschriften van het GBP aanpassen om ze in overeenstemming te brengen met het ecologische belang van de verschillende zones

3.1.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

Deze maatregel werd **nodig** geacht om de haalbaarheid van tal van andere maatregelen van het Ontwerp van Plan te verzekeren.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

3.1.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De gesprekken brachten een aantal belemmeringen aan het licht voor de implementatie van deze maatregel:

- De territoriale versnippering leidt tot het doorknippen van ecologische corridors tussen gebieden;
- Op het niveau van het GBP wordt er op dit ogenblik geen rekening gehouden met de corridor- en ecologische netwerkkwesties. De natuurkwesties zijn er moeilijk in op te nemen;
- Verder is het GBP een stijve norm met alle moeilijkheden van dien met betrekking tot het in aanmerking nemen van de evoluties in gedrag en politieke wensen;
- Er werden ook enkele belemmeringen geïdentificeerd op het vlak van de milieueffectenstudies en -rapporten en hun inhoud:
  - Gebrek aan aandacht voor het aspect 'biodiversiteit' in het gedeelte 'fauna en flora' van de studie;
  - Complexiteit van de procedures voor het aanvragen van een stedenbouwkundige vergunning voor de projecthouders;
  - Gebrek aan strengheid bij de overheid bij de opvolging van de effectenstudies;
  - Gebrek aan coherentie tussen de effectenrapporten en de effectenstudies;
  - Partijdigheid van de effectenstudies: de deelnemers betreuren het feit dat de effectenstudies soms subjectief en onvolledig blijken, omdat degene die met de uitvoering van de studie belast wordt, betaald wordt door de aanvrager. Ze stellen voor om deze praktijk te veranderen door de invoering van een andere manier om de opdrachthouders te vergoeden.

Hulpmiddelen: er bestaan al bepaalde hulpmiddelen die elkaar vaak aanvullen; het GBP, de GSV, de effectenrapporten, enz. Bovendien omvatten deze hulpmiddelen gelegenheden om de

implementatie van concrete acties te bevorderen, bv. tijdens overlegcomités of bij een denkoefening die de te verwezenlijken realisaties op het terrein aan de te treffen beleidsmaatregelen koppelt.

Hefbomen: de deelnemers identificeerden enkele hefbomen en bevelen het volgende aan:

- Vermijden dat er alleen dwingende maatregelen worden voorgesteld (zie ook de maatregelen bij doelstelling 3.2);
- Complementariteit van de hulpmiddelen: rekening houden met alle planningsniveaus en niet alleen met het GBP (kwam duidelijk naar voren in het kringgesprek). Andere, meer voor verandering vatbare hulpmiddelen kunnen het Natuurplan de kans geven om ingang te vinden als proces (zie ook fiche goede praktijk Stockholm);
- Wat het GBP betreft, zouden er wijzigingen moeten worden voorzien, die toelaten om:
  - Het ecologische netwerk te integreren, met name via een eventuele toevoeging van een overdruk op de bestemmingenkaart (naar het voorbeeld van de CHE-gebieden) die het hele grondgebied bestrijkt. Aan elk perceel zou een bepaalde ecologische waarde moeten worden toegekend, die tot een aantal verplichtingen leidt om de natuur meer in de projecten te integreren. Deze verplichtingen zouden gradueel kunnen zijn in functie van het gebied waarin men zich bevindt en volgens een gradiënt die stijgt naarmate men het centrum nadert. Bij de implementatie van een project zou men dan de bestaande ecologische corridors op een bepaalde locatie kunnen visualiseren, alsook de na te leven verplichtingen die ermee gepaard gaan. De ecologische corridors moeten absoluut op transregionaal niveau beschouwd worden, in overleg met de aangrenzende gewesten.

Geïdentificeerde goede praktijk: Voorbeeld van het Franco-Valdo-Genevoise Agglomeratieproject, dat door Roselyne de Lestrangé (UCL) werd aangehaald: <http://www.grand-geneve.org/>

Dit landschapsplan werd op progressieve wijze uitgewerkt, met de steun van een GRAD ('*Groupe d'Aide à la Décision*', besluitnemingshulpgroep) waarin vertegenwoordigers van de Franse en Zwitserse openbare instellingen zaten, die op verschillende bestuursniveaus (gewesten, kantons, departementen, gemeenten, enz.) en in verschillende domeinen (erfgoed, landbouw, landschap, biodiversiteit, openbare ruimten, ...) betroffen waren. Elke vertegenwoordiger analyseerde de voorstellen van de bouwheer op basis van de problematieken, de administratieve context en de inrichtingshulpmiddelen eigen aan het eigen grondgebied. Het is op die manier dat het plan (dat de 2.000 km² van de agglomeratie bestrijkt) geïmplementeerd kon worden via Prioritaire Landschapsprojecten en lokale acties die werden voorgesteld in overleg met de leden van de GRAD en die een globale dynamiek moesten ondersteunen, die tegemoetkwam aan de doelstellingen van het Landschapsplan op agglomeratieniveau. Het is ook via deze cel dat er nieuwe hulpmiddelen geïmplementeerd werden om aan beide kanten van de grens op elkaar afgestemde acties te kunnen voeren (grensoverschrijdende corridorovereenkomsten, bv. via diverse economische of fiscale stimuli);

- Het groene netwerk een dwingender karakter bezorgen door het in de voorschriften op te nemen;
- De bescherming van de binnenterreinen van huizenblokken versterken;
- De aanpassing van het demografische GBP: een deelnemer kaartte de noodzaak aan om ook het demografische GBP aan te passen. Dat bevindt zich echter nog in een weinig gevorderde staat van voorontwerp.

- Wat het Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan (GNOP) betreft:

Geïdentificeerde goede praktijk: Voorbeeld van Anderlecht.

Om de natuur al in inrichtingsprojecten te integreren, voerde Anderlecht in 2000 een Gemeentelijk Natuurontwikkelingsplan in. Dit plan stemt niet altijd overeen met het GBP, maar kan wel bijdragen tot de invulling van bepaalde leemtes die het GBP laat op het vlak van natuur - hoewel het plan zelf alleen een indicatieve waarde heeft - door bepaalde eigenaars er in de SV (stedenbouwkundige vergunning) toe aan te sporen om rekening te houden met de natuur. Het natuurplan zou deze rol op gewestelijk niveau moeten spelen, waarbij sommige bepalingen een reglementaire waarde zouden moeten krijgen. Meer informeel geeft Anderlecht de voorkeur aan een nauw contact met de aanvragers, vooral wanneer het om een omvangrijk project gaat, vanaf het begin van een project;

- Ook werden er een aantal hefboomen geïdentificeerd in verband met de aanvragen tot stedenbouwkundige vergunning (SV) Het overlegcomité is een sleutelmoment bij de implementatie van planologische hulpmiddelen; er moet dan ook op toegezien worden dat het zoveel mogelijk rekening houdt met de prioriteiten van het Natuurplan. Hiervoor:

- Moeten de goede praktijken worden versterkt (bv. door BIM opgesteld typebestek);
- Moet de opstelling van een 'natuurrapport' verplicht worden gemaakt door met name een wijziging van het formulier voor de vergunningsaanvraag in die zin te voorzien. Men moet er echter wel voor oppassen dat de hulpmiddelen en de aanvragen tot stedenbouwkundige vergunning niet al te complex gemaakt worden. Er zouden verschillende maatregelen kunnen worden getroffen: het SV-formulier vereenvoudigen (het BWRU herzien), de woordenschat vulgariseren, een vollediger begeleiding voorstellen van degenen die de SV invullen);
- Personen opleiden, die de effectenstudie begeleiden (→ zie doelstelling 3.2, "De informatieverstrekking aan en de opleiding van de bedenkers van projecten en de uitreikende instanties verbeteren", maatregel "De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren"), d.w.z. de leden van het begeleidingscomité en van het overlegcomité;

- Er zouden verschillende hulpmiddelen kunnen worden voorgesteld, waarmee ontwerpers ertoe aangespoord zouden kunnen worden om een bepaald bodembedekkingsmateriaal te gebruiken.

Geïdentificeerde goede praktijk: Voorbeeld van Berlijn. De op bouwwerken geheven belastingen zijn gekoppeld aan de impermeabilisatiecoëfficiënten van het project (link met CBS);

- Naast alle bestaande dwingende instrumenten (reglementeringen die voortvloeien uit het GBP, ...) moet ook toegezien worden op de ontwikkeling van het stimulerende aspect en de adviesverstrekking op het niveau van de ontwikkelaars zelf, door hen te helpen en te sensibiliseren (zie de maatregelen bij doelstelling 3.2);
- Gezien de complementariteit van de bestaande hulpmiddelen, wordt er geen voorrang gegeven aan het idee om een aanvullend hulpmiddel toe te voegen, naar het voorbeeld van Vlaanderen (zie hierna):

Voorbeeld van Vlaanderen: "Vlaams decreet voor natuurbehoud" 1997.

Dit decreet situeert zich op een hoger niveau dan de met het GBP vergelijkbare bodembestemmingsplannen; het vult ze aan door verplichtingen op te leggen, die los

van de geografische locatie van toepassing zijn ter bescherming van de natuur. Dit decreet overkoepelt de stedenbouwkundige plannen en programma's. Het voorziet niet alleen in een bescherming van de gebieden van biologisch belang, maar ook van de corridors en de verbindingzones tussen deze gebieden, via met name een compensatiesysteem. Dit decreet verdedigt het principe van de 'stand-still', zowel op het vlak van de kwantiteit als op dat van de kwaliteit van de groene ruimten. De vergunningsaanvragen moeten de bepalingen van het decreet respecteren.

Op het niveau van het Brussels Gewest volstaat een dergelijke 'stand-still' echter niet; hier moet toegezien worden op de ontwikkeling en de creatie van nieuwe ruimten en nieuwe verbindingen.

3.1.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Bij de implementatie van deze maatregel zal vermeden moeten worden dat de projecthouders het gevoel krijgen dat ze al te sterk gebogen gaan onder het juk van de verplichting.

3.1.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

De personen die de effectenstudies begeleiden, met name de leden van het begeleidingscomité en het overlegcomité, zullen opgeleid moeten worden (→ zie doelstelling 3.2, "De informatieverstrekking aan en de opleiding van de bedenkers van projecten en de uitreikende instanties verbeteren", maatregel "De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren").

3.1.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Er werd geen enkele aanvullende opmerking geformuleerd.

3.1.2 De GSV (+ GGSV) aanpassen en er vergroeningsdrempels voor de percelen in bepalen (BCO)

Deze maatregel werd gelijktijdig met de maatregelen 3.1.1 en 3.1.3 besproken.

We verwijzen de lezer dan ook graag naar deel 3.1.1 voor de daar opgenomen samenvatting van de gevoerde gesprekken.

3.1.3 De natuur- en biodiversiteitsgedeelten van de ontwikkelings- en inrichtingsplannen voorzien of versterken

Deze maatregel werd gelijktijdig met de maatregelen 3.1.1 en 3.1.2 besproken.

We verwijzen de lezer dan ook graag naar deel 3.1.1 voor de daar opgenomen samenvatting van de gevoerde gesprekken.

3.1.4 De dichtheidsvorken per wijk bepalen en de impact op de bodem van de projecten beperken

3.1.4.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

Deze maatregel werd **erg relevant** geacht door de deelnemers. (Op hun verzoek werd er in twee workshops aandacht aan besteed om voldoende tijd te hebben om er dieper op in te gaan.)

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

3.1.4.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen:

De deelnemers identificeerden een aantal belemmeringen voor de implementatie van deze maatregel:

- Wat de stedenbouwkundige voorschriften betreft, is er een gebrek aan controle merkbaar;
- Op het niveau van de openbare actoren is er soms een gebrek aan coherentie merkbaar.

Geïdentificeerde slechte praktijk: een gemeente heeft een stedenbouwkundig voorschrift naast zich neergelegd door een groene ruimte te laten verdwijnen om er een fietsenhok te kunnen bouwen;

- Er is verwarring tussen "biologische kwaliteit" en "groene oppervlakte" in de eisen die door de projecthouders nageleefd moeten worden.

Voorbeeld: Bourdon: de rivier is er bewaard gebleven, maar het blijft te stedelijk in vergelijking met water er in het nabijgelegen Kaienbend is gebeurd, waar er sprake is van een grotere biologische waarde;

- Vandaag worden de afwijkingen gebruikelijk (bv. bouwen op 30 m en niet op 60 m van de rand van een 'bos en woud'-gebied);
- Het begrip dichtheid van de bebouwing is vaag (zichtbare vorm of in de hoogte? Grote of kleine groene oppervlakken?);
- Op gewestelijk niveau is er een gebrek aan hulpmiddelen waarmee de verdichting in termen van natuur en biodiversiteit begeleid of gereguleerd kan worden;
- Er werden eveneens belemmeringen geïdentificeerd met betrekking tot de cartografie van de stand van zaken op biodiversiteitsvlak in Brussel:
  - Er is een gebrek aan kennis over de lokale behoeften op biodiversiteitsvlak teneinde het niveau te identificeren, waarop er iets ondernomen moet worden;
  - De laatste cartografie van het BIM is onvoldoende compleet, zichtbaar en up-to-date (dateert van 2002);
  - Sommige gebieden van hoogbiologische waarde die niet het 'bos en woud'-statuut hebben, genieten niet de beschermingsmaatregel die verband houdt met bosranden, terwijl ze even belangrijk zijn in termen van in stand te houden biologische waarde;
- De uitdagingen die verband houden met de dichtheid, zijn complex; ze hebben niet alleen betrekking op de natuur en druisen er soms zelfs tegen in: niet alleen demografische druk, maar ook mobiliteit (toename van het aantal gemotoriseerde verplaatsingen, multimodaliteit, ...), beheer van overstromingen (in functie van de risicogebieden), bescherming van het gebouwde erfgoed, ... ;
- De inheemse planten zijn meestal een moeilijk gegeven, in de eerste plaats op grond van hun identificatie. Verder is het niet eenvoudig om oplossingen te vinden voor inheemse soorten, wanneer het milieu extreem is op het vlak van water en bodemkwaliteit. De niet-inheemse soorten hebben eveneens een belang (bv. klimplanten, planten die in een moeilijke omgeving, zoals een stadscentrum, kunnen groeien);

Hulpmiddelen: Er worden een aantal al bestaande hulpmiddelen aangehaald:

- het GewOP werkt met een quotumsysteem van m² per perceel (bv. aantal vierkante meter kantooruimte); dit principe kan ook voor de natuur worden gebruikt;
- Er bestaan 'bos en woud'-servituutgebieden die als hulpmiddel worden gebruikt ter bescherming van de bosranden.

Hefbomen en aanbevelingen:

Er werden hefbomen geïdentificeerd en er konden aanbevelingen worden voorgesteld:

- Noodzaak van een goede coördinatie met de lopende beleidsmaatregelen: DGewOP, GSV, GBP, reglementeringen, andere acties van Leefmilieu Brussel.
De dichtheid is een thema dat transversaal is aan alle bestaande stedenbouwkundige plannen; het is iets waar rekening mee gehouden moet worden op alle niveaus en in alle disciplines. De GSZV van de perimeter van de Wetstraat is in dit opzicht een geschikt hulpmiddel dat moet samengaan met het GBP en andere reglementeringen;
- Het voortvarend beleid door verschillende acties versterken:
  - Controles voorzien, ook van de lokale besturen;
  - Bepaalde afwijkingsregelingen schrappen (bv. binnenterreinen van huizenblokken). Vandaag wordt de afwijking die toelaat om meer dan 3/4 van het perceel te bebouwen, vaak getolereerd. Men moet duidelijker zijn en sturender optreden. De binnenterreinen van huizenblokken zouden evenzeer van een zekere bescherming moeten kunnen genieten als een groen gebied met het oog op hun instandhouding. Als we ze allemaal bij elkaar optellen, gaat het om een enorme oppervlakte; het betreft hier dan ook een belangrijke uitdaging;
  - De beschermingsmaatregel die voor randen van bossen en wouden geldt, uitbreiden naar andere gebieden van hoogbiologische waarde en deze beter doen naleven;
  - Precies zijn in de eisen die op het vlak van biologische kwaliteit worden gesteld, bv. voor de termen 'hoge biodiversiteit' en 'grasperk';
  - Precies zijn in het type van gewenste kwaliteit en diensten voor elke specifieke locatie. Er worden een aantal maatregelen voorgesteld: 1) de parameters bepalen op het vlak van permeabiliteit, hoeveelheid, bladvolume om een microklimaat te wijzigen, voor beschaduwing te zorgen, ...; 2) net zoals de biodiversiteitscoëfficiënten ook een soort van biomassacoëfficiënt opleggen; 3) de aard van de indicatoren ten dienste van de mens identificeren; CBS (Berlijn) is niet voldoende precies of volledig; 4) zich richten naar een quotum (strikt en dwingend in de kwetsbare gebieden) voor vegetatie, biomassa, naar het voorbeeld van de oppervlaktequota (kantooruimte, ...) in bv. het GewOP (principe van een aantal m² kantooruimte, op een kaart van het BHG, in verhouding tot de afstand tot gebieden met andere statuten). Dat zou dwingend kunnen zijn;
- Op gewestelijk niveau (een) hulpmiddel(en) creëren, waarmee de verdichting in termen van natuur en biodiversiteit begeleid/gereguleerd kan worden. Hiertoe zou men zich kunnen baseren op een kadaster van de stad, op het biodiversiteitsplan. Eerst zal de aanwezige biodiversiteit geïdentificeerd moeten worden om een duidelijk beeld te krijgen van de belangen die er op het spel staan en de acties die als gevolg hiervan ondernomen dienen te worden in termen van verdichting.

3.1.4.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Sommige deelnemers (afkomstig uit de verenigingssector) uiten hun bezorgdheid over de verdichting die zich noodzakelijkerwijs zou kanten tegen de biodiversiteit.

De andere deelnemers aanvaardden echter de idee dat het mogelijk is om dichtheid en biodiversiteit met elkaar te verzoenen. Ze offeren wel hun vrees met betrekking tot de eventuele voorrang die er aan het huisvestingsplan op het natuurplan gegeven zou worden.

3.1.4.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Zoals al werd geopperd, is er een kadaster van de stad nodig, gezien vanuit het standpunt van de biodiversiteit. De identificatie van het type van biodiversiteit zal toelaten om mogelijke acties te identificeren.

Misschien kan men zich baseren op de biologische evaluatiekaart die in 2002 werd opgesteld door Leefmilieu Brussel en INBO door deze aan te vullen en te verspreiden. Misschien moeten er dichtheidsniveau in worden vastgelegd.

3.1.4.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Uit de gesprekken is de behoefte gebleken aan een betere definitie van het begrip 'dichtheid' in termen van morfologie van het stedelijke weefsel en de gevolgen hiervan voor de verschillende belangen; met name in verband met:

- De inaanmerkingneming van de permeabiliteit van de bodem in het DGewOP en de toekomstige plannen van Leefmilieu Brussel. Er zou overwogen kunnen worden om te opteren voor meerdere verspreide kleine groene oppervlakten. Ook met de omvangberekening van de riolen zou rekening gehouden moeten worden;
- Over het algemeen voorrang geven aan de dichtheid, desnoods door voor hoogte te zorgen, opdat de niet-bebouwde ruimten coherent zouden zijn, alsook voldoende groot en aangepast aan de natuur. Interessant voorbeeld van het compacte Bourdonterrein, dicht, met een naastgelegen zone die groen aangelegd zal worden met herstel van de waterloop.

3.2 De informatieverstrekking aan en de opleiding van de bedenkers van projecten en de uitreikende instanties verbeteren

3.2.1 Een "facilitator natuur"-dienst opzetten

3.2.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

In de gesprekken werd deze maatregel als **erg relevant** beschouwd door de deelnemers om tegemoet te komen aan het gevoel dat de natuur stiefmoederlijk wordt behandeld in het kader van de lopende beleidsmaatregelen alsook aan de noodzaak om de boodschappen die oproepen tot het beschermen van de natuur, doorgegeven, verspreid of zelfs herhaald moeten worden.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

3.2.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen: er werd door de deelnemers één belemmering naar voren geschoven.

In Brussel is zeventig procent van de bewoners huurder, waarbij een deel niet over tuinen of een balkon beschikt. Bijgevolg moet er ook gecommuniceerd worden over mogelijke vergroeningsacties voor dit type van burger.

Potentiële hefboomen:

De belangrijkste hefboom die besproken werd, is die van de invoering van een natuurfacilitator.

- De vraag naar de actor die de functies van natuurfacilitator op zich zou kunnen nemen, wordt gesteld. De deelnemers opperen tal van ideeën en werkwijzen; er worden ook verschillende actoren voorgesteld:
  - Leefmilieu Brussel: er wordt vermeld dat de opdracht van LB in sommige opzichten lijkt op de rol die een natuurfacilitator zou spelen;
  - Een dienst die vergelijkbaar is met die van de Bouwmeester voor stedenbouw;
  - Een gelijkenis met de opdracht van ecoadviseur op het niveau van de gemeenten;
  - Het zou ook kunnen gaan om een interface met de particulier, naar het voorbeeld van de compostmeesters.

De deelnemers worden het eens over een structuur van het type 'Stadswinkel', tenminste toch voor de interface particulier/natuurfacilitator. Deze structuur biedt het voordeel centraal gelegen te zijn, al een aanzienlijk publiek te verzamelen en informatie over andere onderwerpen te verspreiden. In de ogen van de deelnemers lijkt het interessant dat het publiek zich bij deze dienst kan informeren over andere onderwerpen die het aanbelangen. Verder kan er ook voor een verband met de andere facilitatoren worden gezorgd (facilitator duurzame gebouwen, facilitator duurzame wijken, enz.); het zou hierbij kunnen gaan om een rol die gedragen wordt door de verenigingssector, bv. door Natagora;

- De identificatie van de organisatie die de functies van natuurfacilitator zou kunnen vervullen, hangt met name af van de aard van haar opdrachten en de beoogde doelgroepen (de over te brengen boodschap zal immers verschillen in functie van de specificiteiten van elke doelgroep). De organisatie zal dus:
  - voor een transversaal verband tussen de verschillende bestaande plannen en actoren moeten zorgen;
  - moeten tussenkomen bij evenementen of tijdelijke projecten die overleg tussen een aanzienlijk aantal diverse actoren vereisen.

Voorbeeld: Het Leopoldpark in Elsene dat het decor vormde voor burgerinitiatieven rond waterbeheer, met de implementatie van het 'biodiversiteit'-parcours rond de vijver. Een facilitator zou hier van cruciaal belang zijn om de diverse actoren (bewoners, deskundigen, projectontwikkelaars, overheid, beheerders, ...) samen te brengen door het vervullen van een coördinerende rol, aangezien een dergelijke coördinatie vandaag vaak ontbreekt;

- moeten bestaan uit een dienst voor de behandeling van stedenbouwkundige vergunningen die over de diverse expertises beschikt, die nodig zijn om over het project en alle verplichtingen die ermee gepaard gaan, met kennis van zaken te kunnen oordelen. De overlegcomités zijn namelijk een sleutelmoment van het project, waar van het abstracte van de geldende wetten en beleidsmaatregelen overgegaan wordt naar hun concrete toepassing;
- In het geval van een facilitator die als interface met de particulier fungeert, zou deze ook de boomkwekerijen en andere commerciële actoren kunnen betrekken, zodat alle neuzen in dezelfde richting wijzen met betrekking tot de acties die aan het publiek worden aanbevolen, in het bijzonder in verband met het gebruik van inheemse of ecologisch gepaste planten. Verder zou het eveneens zaak zijn om erg praktische fiches voor te stellen, naar het voorbeeld van de Stadswinkel;

- Wat de door een natuurfacilitatordienst beoogde doelgroepen betreft:
  - moet erop toegezien worden dat de projectontwikkelaars niet vergeten worden, die al te weinig betrokken zijn bij het participatieve proces van het Natuurplan;
  - Een andere doelgroep moet die van de bedrijven, de studiebureaus en de ingenieurs zijn;
  - De deelnemers benadrukken ook dat de facilitator in staat zal moeten zijn om op een kansarmer publiek te mikken (ter herinnering: zeventig procent van de inwoners van Brussel zijn huurders), dat niet kan profiteren van de premies en dit door een nabijheidsinterface voor te stellen, met name via steunpunten in de doelwijken om maar één voorbeeld te noemen. Hier kan een link worden gelegd met de plaatselijke 'Eco-Iris'-munt die gebruikt zou kunnen worden om de particulier te sturen in de richting van natuurbeschermingsmaatregelen.
Er zouden ook praktische 'natuur'-fiches verspreid kunnen worden, naar het voorbeeld van de fiches die opgesteld werden voor de praktische gids voor duurzaam bouwen van Leefmilieu Brussel. Wat deze fiches betreft, dient opgemerkt dat de gradatie van de acties tussen een minimaal of maximaal gevolg interessant is.

3.2.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De deelnemers uiten hun bezorgdheid over het feit dat niet alle beoogde doelgroepen bereikt zullen kunnen worden bij gebrek aan een duidelijke voorafgaande identificatie van deze doelgroepen.

3.2.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Er werd geen enkele opmerking geformuleerd.

3.2.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

In sommige gevallen wordt er al overleg gepleegd en levert dit overleg tevredenstellende resultaten op zonder tussenkomst van een dergelijke facilitator; tussen verschillende openbare actoren: bv. tussen het BROH en Leefmilieu Brussel.

Deze maatregel hoeft dus niet altijd noodzakelijkerwijs van toepassing te zijn.

3.2.2 Fiches van goede praktijken uitwerken en verspreiden

3.2.3 De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren

3.2.4 Standaard "natuur"-clausules voor de bestekken uitwerken

Deze maatregelen werden gelijktijdig door de deelnemers behandeld, die hen als onderling verbonden beschouwen.

Hieronder vindt u de samenvatting van deze gesprekken.

3.2.4.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De maatregelen 3.2.2, 3.2.3, 3.2.4 en 3.3.1 werden als **erg relevant** beschouwd tijdens de gesprekken in de workshops.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

3.2.4.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen: De deelnemers identificeerden een aantal belemmeringen voor de implementatie van deze maatregel:

- Sommigen wezen op een gebrek aan opleiding van de personen die de effectenstudie begeleiden (leden van het begeleidingscomité en van het overlegcomité). Anderen benadrukten echter dat het niet altijd een kwestie van opleiding is, maar veeleer van tijd en middelen die ter beschikking worden gesteld van de gemeentelijke ambtenaren; ontoereikend om hen in staat te stellen, zich voldoende toe te leggen op bepaalde details van de effectenstudies. Ze kunnen vaak niet aanwezig zijn in alle comités: de verschillende expertises zijn verdeeld over de verschillende ambtenaren van de dienst stedenbouw die niet allemaal alle comités kunnen bijwonen. Het is bijgevolg soms moeilijk om de aanwezigheid te verzekeren van een persoon die over een expertise op het vlak van natuur en biodiversiteit beschikt. Deze laatste opmerking wordt door iedereen bijgetreden;
- De opleidings- en informatiehulpmiddelen zijn niet altijd voldoende zichtbaar;
- De procedures zijn complexer geworden, maar de middelen om de vergunningen te behandelen, zijn beperkt.

Hulpmiddelen: de praktische gids van Leefmilieu Brussel bestaat al.

Hefbomen: verschillende hefbomen worden besproken:

- Een nieuwe dienst oprichten, naar het voorbeeld van de 'Bouwmeester' op het vlak van stedenbouw, architectuur en openbare ruimten; of van Groot-Genève: de natuurmeester. Deze natuurmeester zou de persoon zijn die transversaal zou optreden tussen de verschillende actoren van een project. Hij zou belast worden met het toezicht op de integratie van de natuur op de verschillende niveaus van de planning en de implementatie van gewestelijke projecten, daar waar vandaag de (hulp)middelen bij elke actor kunnen ontbreken om een dergelijke opdracht te vervullen. Dit idee sluit aan bij dat van een natuurfacilitator.

Geïdentificeerde goede praktijk:

Voorbeeld van Groot-Genève, aangehaald door Roselyne de Lestrage (UCL), waar de AMO ('*Assistant à la Maîtrise d'Ouvrage*') de rol van tussenschakel vervult tussen het niveau van de opdrachtgever en dat van de leiding over de verschillende ondernomen werkzaamheden. De AMO speelt een sleutelrol in het op elkaar doen aansluiten van de grote waaier aan benaderingen en competenties op het vlak van milieu en landschap en staat in voor de integratie van de maatregelen van Groot-Genève (in verband met name het landschap en de natuur) door de verschillende beslissingsniveaus;

- Premies voorstellen: sommige premies of labels zouden ook verder uitgewerkt kunnen worden. Voorbeeld van goede praktijk in Berlijn (niet gedetailleerd);
- Informatie en goede praktijken onder een ruim publiek verspreiden (meer bepaald de infofiches van Leefmilieu Brussel). Wat de infofiches van Leefmilieu Brussel betreft, deze aanvullen op het vlak van biodiversiteit en ecologische corridors;
- In de opleiding van de ontwerpers de noties opnemen, die verband houden met de implementatie van ecologische corridors;
- De multidisciplinaire opleiding van ambtenaren overwegen, die belast zijn met de behandeling van de vergunningendossiers teneinde alle aspecten te kunnen bekijken, inclusief het natuurgedeelte.

Verder identificeerden de deelnemers de verschillende doelgroepen en te ontwikkelen middelen om hen te bereiken:

- De als prioritair erkende doelgroepen zijn de volgende:
  - De verantwoordelijke ambtenaren die de stedenbouwkundige en de milieuvergunningen afleveren. Hun werkwijze is over het algemeen sterk gereguleerd en proceduregericht (BWRU, milieuwetgeving, enz.). Ze beschikken vaak over een basisopleiding als ingenieur of planoloog.
Het voorbeeld van de begeleiding van de NMBS wordt aangehaald door de persoon die het Museum voor Natuurwetenschappen vertegenwoordigt;
  - De beheerders van de openbare ruimten: de groendienst die zich over de parken, de aanplantingen van bomen in de gemeente en het onderhoud van de stammen ontfermen;
  - De actoren die in contact staan met het grote publiek en die gesensibiliseerd dienen te worden, opdat ze zelf het grote publiek zouden kunnen sensibiliseren: parkwachters, boswachters, politie, straatstewards;
  - De verkozenen;
  - De bouwplaatscontroleurs;
  - De arbeiders van openbare werken;
  - De landschapsarchitecten.

- De behoeften van de openbare actoren moeten duidelijker afgebakend worden; sommige behoeften worden geïdentificeerd:
  - Behoeftte aan bijscholingsmodules over het rekening houden met de natuur en de biodiversiteit; deze noties zullen opgenomen moeten worden in de beroepsopleiding van de beheerders van openbare ruimten;
  - Behoeftte aan een aanpassing van de werkprocedures (opleiden van de departementshoofden) voorstel van checklists - Vademecum van natuur- en biodiversiteitscriteria die ze in hun dagelijks werk dienen te integreren;
  - Behoeftte aan het voorstellen van technische bepalingen die in de bestekken geknipt & geplakt kunnen worden;
  - Behoeftte aan een sterke ondersteuning van de hiërarchie;
  - De parkwachters zorgen voor een aanwezigheid in en een zekere netheid van de parken. Ze worden steeds vaker beschouwd als veiligheidsagenten en hebben de indruk dat ze een grote verantwoordelijkheid dragen op veiligheidsvlak en minder op het vlak van de natuur/de groene ruimten. Het is belangrijk om hun beroep te valoriseren, realiseerbare acties voor te stellen en de feedback van op het terrein te organiseren;
  - De boswachters: een complexe functie die steeds meer competenties en kennis vergt: begeleiding van de bosarbeiders die het bos beheren en er zorg voor dragen. In navolging van het concept 'Natuurinspecteur', de functie van de wachters geleidelijk aan laten evolueren in de richting van een functie die meer op het beheer is toegespitst;
  - Behoeftte aan goede praktijken en een objectivering (becijfering van de natuur in de stad) voor de verkozenen;
  - Behoeftte aan een verhoging van het aantal bouwplaatscontroles tijdens de werkzaamheden en niet alleen nadien - op het einde van de werken;
  - Behoeftte aan een betere verspreiding onder de arbeiders van openbare werken van bv. de aanbevelingen met betrekking tot de bescherming van bomen;
  - De landschapsarchitecten moeten een globale kijk hebben op de projecten tot aan hun verwezenlijking.

- Verder moeten ook de behoeften van de privéactoren en -operatoren geïdentificeerd worden:

- Voor de aannemers van grondwerken en de bouwbedrijven: behoefte aan bijscholing, duidelijke en precieze bestekken en handleidingen voor hun werven;
  - Voor de architecten bestaan er al tal van ecoconstructieopleidingen en de natuur- en biodiversiteitscriteria worden hier meer en meer geïntegreerd (groendaken, enz.). De ecoconstructiegids voor professionals en het toekomstige referentiekader voor duurzame gebouwen zijn interessante hulpmiddelen;
  - Voor de tuinaannemers: certificering van de tuinierbedrijven die ecologische criteria respecteren.
Voorbeeld van het Collectif Jardins Ecologiques - kwaliteitslabel in Jodoigne (naar een initiatief van de vzw CRABE, maar thans in stand-by);
  - Met de bedrijfsfederaties samenwerken (houtsector, bouwsector, enz.);
  - Voor de boomkwekerijen: certificering van de boomsoorten en traceerbaarheid;
  - Voor de bosexploitanten: voorstellen om erkend te worden voor boxexploitatie, in navolging van de verplichte opleidingen in Vlaanderen die door INVERDE gegeven worden. Banden te smeden met de houtfederatie;
  - Voor de leerkrachten: bijscholing om de natuur op te nemen in de schoolcursussen en in de scholen zelf.
- De hulpmiddelen en/of benaderingen waaraan de voorkeur gegeven zal moeten worden, werden eveneens besproken:
- De bestekken en de bouwplaatscontroles verbeteren.
Om de privéoperatoren te bereiken, is een goed opgesteld bestek, zowel op het vlak van de technische als van de uitvoeringsbepalingen van de opdracht, van cruciaal belang. Het belang van het werk van de bouwplaatscontroleur mag echter niet onderschat worden;
  - Het taalgebruik aanpassen en voor een grotere aantrekkelijkheid zorgen.
Het taalgebruik moet aangepast worden in functie van elke doelgroep. Het is natuurlijk belangrijk om te praten over de gevolgen voor het milieu van ondernomen acties, maar de aantrekkingskracht gaat ook steeds vaker uit van een denkoefening over onze afhankelijkheid van de natuur en de biodiversiteit, en van wat ze ons oplevert op affectief, sociaal, economisch, welzijns- en andere vlakken;
  - De ruimtelijke bewustmaking van de inrichtingsprojecten verbeteren.
Voor dit thema moet er een denkoefening ondernomen worden over de cumulatieve impact van grote projecten, moeten de projecten opnieuw in de ruimte worden gecontextualiseerd en moeten de andere constructies en inrichtingen worden geïdentificeerd die rond het project hebben plaatsgevonden of zullen plaatsvinden;
  - Een platform voor de uitwisseling van goede praktijken aanbieden.
De uitwisseling van goede praktijken, actiefiches, bestekken, deze TTB, checklists en Vademecums moet mogelijk gemaakt worden via een elektronisch platform en een ontmoetingsplatform. Hierbij dient opgemerkt dat er een aantal erg interessante gidsen werden opgesteld door natuuronderzoekers die niet altijd gelezen worden door ingenieurs. Er is een duidelijke behoefte aan doorstroming en de transversale ervaring moet worden bevorderd;
  - De doorstroming en de vergemakkelijking stimuleren.
De samenwerking tussen alle actoren van een project moet bevorderd worden. Het project moet in zijn geheel in aanmerking worden genomen, van ontwerp tot realisatie. Verder moeten op basis van voorbeeldprojecten ook de potentiële probleempunten geïdentificeerd worden, die in elke fase van een project vermeden moeten worden. Projectcoördinatoren zijn vaak bang om te wijzen op er wat niet heeft gewerkt;
  - Handleidingen voor aannemers.

Het zou goed zijn om in samenwerking met de federaties handleidingen en praktische gidsen voor de aannemers voor te bereiden;

- Audit van het natuurpotentieel.

Er moet een hulpmiddel worden uitgewerkt voor het natuur- en biodiversiteitspotentieel, dat ontwerpers dienen te gebruiken, alvorens een site in te richten.

3.2.4.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De deelnemers staan erg positief tegenover de idee om de reglementaire maatregelen aan te vullen met meer stimulerende maatregelen. Ze benadrukken verder dat deze 'zachte' maatregelen meer flexibiliteit bieden dan een wetgeving; die wordt voor lange tijd ingevoerd.

Ze benadrukken eveneens meer in het algemeen het belang dat een particulier heeft bij het beschikken over een duidelijk plan met stimulerende en dwingende maatregelen, waartussen een duidelijk onderscheid wordt gemaakt.

3.2.4.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Er werd geen enkele aanvullende opmerking geformuleerd.

3.2.4.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Geen aanvullende opmerkingen.

3.3 De impact van plannen en projecten op de natuur en de biodiversiteit evalueren

3.3.1 De informatieverstrekking aan en de opleiding van de gemeentelijke ambtenaren verbeteren

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer naar maatregel 3.2.3.

3.3.2 Het beheer van de bezorging van natuuradviezen door Leefmilieu Brussel optimaliseren

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

3.3.3 In de gewestelijke wetgeving de verplichting opnemen om de impact van de plannen en projecten op het ecologische netwerk en de ecosystemische diensten na te gaan

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

3.4 Een compensatiesysteem ontwikkelen voor elk verlies aan groene ruimte

3.4.1 Stedenbouwkundige lasten invoeren voor elk verlies aan groene ruimte

3.4.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

Deze maatregel wordt door alle deelnemers **nodig** geacht, maar verschillenden van hen uitten de vrees voor *averechtse gevolgen* van de maatregel, waarbij de natuur tot haar financiële waarde, tot haar simplistisch visueel aspect van 'groen' en tot een corvee ('last') herleid zou worden.

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

3.4.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Belemmeringen: De deelnemers vestigden de aandacht op een aantal belemmeringen voor de implementatie van deze maatregel:

De vraag werd gesteld naar de manier waarop de bouwplaatsen in aanmerking genomen en gecontroleerd kunnen worden, die niet het voorwerp van een vergunning hebben uitgemaakt. Ze werd echter niet beantwoord, met name met betrekking tot kleinschalige projecten. Voor dergelijke projecten werd aangehaald dat de aannemers ter zake over weinig competentie beschikken of zich geconfronteerd zien met communicatieproblemen (er wordt steeds meer een beroep gedaan op allochtone arbeidskrachten, ...) en onwetendheid over de belangen en de geldende reglementering, bv. op complexe bouwplaatsen, wat de rol van een natuurfacilitator des te crucialer maakt.

Voorbeeld van een geïdentificeerde praktijk: het voorbeeld van Berlijn wordt aangehaald, waar de lasten opgelegd worden met een compensatie op financieel en biodiversiteitsvlak. Deze wetgeving behandelt de kwantitatieve en kwalitatieve aspecten van het groen tot in de details. Verder gebeurt de compensatie in Berlijn niet altijd ter plaatse.

Aanbevelingen: In het geval van natuurcompensatie dient dit te gebeuren op het grondgebied van het Gewest. De doelstelling mag er niet in bestaan om de natuur overal te 'egaliseren', maar wel om het groene netwerk te realiseren.

Sommige aanbevelingen worden geformuleerd om een zeker kwaliteitsniveau te halen:

- Om te voorkomen dat de natuur tot haar financiële waarde of tot een 'corvee'-gegeven herleid wordt, moet er rekening worden gehouden met alle aspecten van de biodiversiteit, moet er gemikt worden op de kwaliteit en het type van groene ruimten, en dient vermeden te worden dat men altijd maar dezelfde 2 à 3 soorten heeft, in eenzelfde schikking en waarvoor er geen of geen goed onderhoud is voorzien. Dit niveau van kwaliteit impliceert dus een specificatie van de soorten, het onderhoud, enz.;
- Ongeacht de omvang van het project, moeten alle stedenbouwkundige vergunningen een nota bevatten, die uitlegt hoe de projecthouder voorstelt om het natuuraspect van zijn terrein te verbeteren.
Voorbeeld: als het project klein is, kan het gaan om de aanplanting van een gevel, een nestkastje voor zwaluwen of vleermuizen of een groendak;
- Er kan ook geopteerd worden voor een systeem van giften.
Voorbeeld: al naargelang de gebieden quota opleggen inzake kwantiteit en kwaliteit van de natuur per terrein, aan de hand van een coëfficiënt die het biologische belang van elke

oppervlakte weerspiegelt. Het belang van kleine projecten, waarbij het type van obstakels erg verschillend kan zijn, wordt benadrukt.

Potentiële hefboomen: Het zou interessant zijn om het type van last te bepalen in functie van de biodiversiteitspotentieelgebieden.

3.4.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Hoewel iedereen het eens lijkt te zijn over de behoefte aan dit type van maatregel, uitten verschillende deelnemers hun vrees voor averechtse gevolgen van deze maatregel, waarbij de natuur tot haar financiële waarde, tot haar simplistisch visueel aspect van 'groen' of tot een corvee ('last') herleid zou worden.

Zo bevelen sommige deelnemers aan om financiële en verhuizingslasten te vermijden, vooral in gebieden van bijzonder belang. Het voorbeeld van het terrein met vleermuizen wordt aangehaald. Sommige deelnemers zijn van mening dat de financiële lasten geweigerd zouden moeten worden.

Verder zou de notie van stedenbouwkundige lasten gebaat zijn bij een betere nuancering, aangezien men vaak denkt dat ze alleen voor grote projecten gelden.

3.4.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Er werden geen aanvullende opmerkingen geformuleerd.

3.4.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Gezien het verloop van het gesprek, moet deze maatregel nog verder gepreciseerd en genuanceerd worden.

Een aantal punten dient daarbij nader bekeken te worden:

- Aan welk type van handelingen moeten er stedenbouwkundige lasten worden gekoppeld?
- Zal de compensatie financieel zijn of in 'natura' gebeuren? Ingeval van een natuurcompensatie, waar?
- Onder welke voorwaarden? Gaat het om een compensatie bij renovatie en/of nieuwbouw? Zal de compensatie alleen gelden bij een toename van het volume van het project?

4 De gebieden met een hoge biologische waarde en de patrimoniale soorten in stand houden en herstellen

4.1 De habitats van gewestelijk en communautair belang in stand houden en herstellen

4.1.1 In een adequate bescherming van de gebieden met een hoge biologische waarde voorzien

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

4.1.2 De bewaardoelstellingen en beheerplannen van de natuurreservaten en Natura 2000-sites goedkeuren

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

4.1.3 De gebieden met een hoge biologische waarde opnieuw in beheer nemen of voor deze gebieden beheercontracten afsluiten, wanneer hun beheer niet beantwoordt aan de goede praktijken

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

4.1.4 Een natuurfonds oprichten

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer naar maatregel 2.5.2.

4.2 De populaties van soorten van gewestelijk en communautair belang in stand houden en herstellen

4.2.1 Actieplannen voor het herstel en de ontwikkeling van de populaties van soorten van gewestelijk en communautair belang uitwerken en uitvoeren

Deze maatregel werd in de workshops niet behandeld.

4.3 De ontwikkeling van problematische soorten onder controle houden en voorkomen

4.3.1 Actieplannen voor de bestrijding van de wildgroei van invasieve soorten uitwerken en uitvoeren

4.3.2 Actieplannen voor het controleren van de wildgroei van invasieve soorten uitwerken en uitvoeren

De maatregelen 4.3.1 en 4.3.2 werden samen behandeld in de workshops. Hieronder vindt u de samenvatting van deze gesprekken.

4.3.2.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Resultaat van de participatieve workshop:

De maatregel wordt **relevant** geacht, maar een aantal minimale vereisten zijn onontbeerlijk voor zijn correcte implementatie (zie hierna).

Resultaat van het online onderzoek:

Komt nog.

4.3.2.2 Haalbaarheid van de maatregel

Wat de invasieve soorten betreft:

Belemmeringen: De belemmeringen met betrekking tot deze maatregel zijn:

- Het gebrek aan informatieverstrekking aan het publiek en sommige professionals (boomkwekerijen, beheerders, enz.) in verband met de geldende reglementeringen (met

name de nieuwe Natuurordonnantie van 1 maart 2012 die bepaalde exotische soorten verbiedt). In dit opzicht moet er dan ook nog heel wat communicatiewerk gebeuren.

Geïdentificeerde goede praktijk: verwijzen naar het Plan AlterIAS dat sinds enkele maanden in Vlaanderen bestaat;

- Het gebrek aan controle op het terrein Er zijn namelijk wel sancties voorzien, maar er is geen controle op het terrein.

Potentiële hefboomen: De hefboomen met betrekking tot deze maatregel zijn:

- De invasieve soorten zijn al geïdentificeerd. In dit opzicht kunnen we teruggrijpen naar de bestaande lijsten (www.observations.be) en hun 'Early warning radio response'-toepassingen;
- Inheemse soorten in de (openbare en private) tuinen opleggen;
- De personen op het terrein, de gemeenten, hun personeel, de bewoners en de aannemers opleiden, informeren en sensibiliseren over de invasieve soorten.

Wat de problematische soorten betreft:

Potentiële hefboomen: Teneinde een proliferatie van vossen, eksters en kraaien te voorkomen, wordt het voorstel van een gezamenlijk actieplan van BIM - Netheid Brussel besproken, dat zou toelaten om de manier te herzien, waarop afval wordt opgehaald (vuilzakken geplaatst in gesloten vuilnisbakken).

4.3.2.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

De ethische behoefte bij maatregelen om problematische soorten onder controle te houden, wordt benadrukt (voorbeeld van de kat wordt aangehaald).

4.3.2.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Er worden meerdere hulpmiddelen voorgesteld:

- Beter de behoeften aan een bestrijding van de invasieve en problematische soorten identificeren (kringgesprek met professionals: boomkwekerijen, burgers, enz.);
- Een hulpmiddel implementeren, waarmee de voorrang van tussenkomsten ten aanzien van invasieve soorten bepaald kan worden en dat ook helpt bij het nemen van beslissingen ter zake;
- Waakzaamheids- en toezichhoudende maatregelen implementeren, waardoor er snel opgetreden kan worden;
- Een lijst van de bestaande premies opstellen (in verband met de strijd tegen de invasieve en schadelijke soorten) door het Gewest en deze informatie zoveel mogelijk verspreiden;
- Een kaart van zwarte punten opstellen. Leefmilieu Brussel en de gemeenten moeten de handen in elkaar slaan om de belangrijke punten te identificeren, die opgeruimd moeten worden.

Voorbeeld van goede praktijk: in Ukkel bestaat er een interactieve kaart voor de invasieve soorten. Op dit ogenblik gaat het veeleer om een opsomming van locaties waar duizendknoop en berenklauw voorkomt. Deze kaart laat de burger toe om op de hoogte te blijven.

4.3.2.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Er werd geen enkele opmerking geformuleerd.

5 Het ecologisch beheer van de groene ruimte uitbreiden en versterken

5.1 De aanleg en het ecologische beheer van openbare groene ruimten verder uitbouwen

5.1.1 Het ecologisch beheer van de groene ruimte uitbreiden en versterken

5.1.2 De voorbeeldprojecten en -praktijken selecteren en exploiteren

5.1.3 Een plan uitwerken en uitvoeren voor de aanleg en het ecologische beheer van de spoorwegtaluds

5.1.4 Een plan uitwerken en uitvoeren voor de aanleg en het ecologische beheer van de met de wegen verbonden groene ruimten

5.1.5 Bestemmingskaarten van de ruimten opstellen

Deze maatregelen werden gelijktijdig met de maatregelen van doelstelling 2.1 besproken. We verwijzen de lezer dan ook graag naar deze maatregel.

5.2 De informatieverstrekking aan en de opleiding van de beheerders en bedenkers van projecten verbeteren

5.2.1 Een "facilitator natuur"-dienst opzetten

5.2.2 Fiches van goede praktijken uitwerken en verspreiden

5.2.3 De beheerders en bedenkers van projecten met voor het milieu gunstige belangen en technieken opleiden

5.2.4 Standaard "natuur"-clausules voor de bestekken uitwerken

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer naar doelstelling 3.2.

5.3 Het engagement van de beheerders stimuleren, die direct of indirect de staat van bewaring van de groene ruimten beïnvloeden

5.3.1 Doelstellingscontracten tussen het Gewest en de verschillende beheerders uitwerken

Over deze maatregel werd maar weinig gezegd in de workshop.

5.3.2 Een systeem van "natuur"-premies en -subsidies uitwerken

Wat dit punt betreft, verwijzen we de lezer naar maatregel 1.5.1.

5.4 Op een geïntegreerd beheer van het milieu toezien

5.4.1 Op een snelle en aangepaste uitvoering van het waterplan toezien

5.4.2 Een plan ter beperking van het gebruik van pesticiden uitwerken

5.4.3 Op een snelle en aangepaste uitwerking en uitvoering van het "lichtplan" toezien

Deze maatregelen werden niet behandeld in de workshops.

6 Het bestuur op het vlak van natuur verbeteren

6.1 De partnerschappen en de coördinatie met de actoren op het terrein versterken

6.1.1 Een Natuur Taskforce oprichten (uitwisselings- en actieplatform)

6.1.1.1 Relevantie van de maatregel ten opzichte van de doelstellingen

Deze maatregel is **relevant**, voor zover hij gedeeltelijk of volledig tegemoetkomt aan de behoefte aan transversaliteit die werd aangekaart bij de gesprekken over de maatregel in verband met de invoering van een natuurfacilitator.

Er zijn zoveel biodiversiteitsactoren in Brussel dat een coördinatie zich inderdaad opdringt, met name wanneer diverse projecten plaatsvinden in eenzelfde gebied van de stad en verschillende lichte negatieve gevolgen voor de natuur zich kunnen opstapelen, als er stroomopwaarts geen overleg wordt gepleegd.

Hoewel deze maatregel in het begin overeenstemde met de oprichting van een werkgroep voor de opvolging van de implementatie van het Natuurplan, verschillen de doelstellingen en acties die met deze maatregel overeenstemmen, zoals ze werden besproken in de workshop, enigszins van wat initieel was voorzien om tegemoet te komen aan deze vraag naar transversaliteit (zie hierna).

6.1.1.2 Haalbaarheid van de maatregel

Hulpmiddelen:

Sommige actoren zijn vandaag al betrokken bij een proces dat zou kunnen lijken op de manier van werken van deze taskforce:

- de Vereniging van de Stad en de Gemeenten van Brussel;
- de groep die deelnam aan de participatieve workshops van het Natuurplan is al een ruwe schets van wat deze taskforce zou kunnen zijn, met name tal van personen afkomstig uit de institutionele en de verenigingssector alsook enkele uit het academische milieu;
- de Hoge Raad voor de Natuur (HRN) bestaande uit leden van het bestuur, vertegenwoordigers van het verenigingsleven en wetenschappers.

Potentiële hefboomen:

- De idee van transversaliteit die eerder aan bod kwam in het kader van het debat over een maatregel met betrekking tot de implementatie van een natuurfacilitator, is gekoppeld aan die van de Natuur Taskforce;
- De Natuur Taskforce zou ook gebruikt worden om de doeltreffendheid te evalueren en het Natuurplan, indien nodig, te herzien en aan te passen;
- Sommige al aanwezige actoren kunnen bij dit alles betrokken worden:
  - De deelnemers aan het participatieve proces van het Natuurplan zouden betrokken kunnen worden, aangezien het om personen gaat, die afkomstig zijn uit de institutionele en de verenigingssector, alsook uit academische middelen. Deze actoren zouden verdeeld kunnen worden over meerdere platformen, waarvan Leefmilieu Brussel deel zou uitmaken, toegespitst op verschillende onderwerpen (biodiversiteit, natuur, ...) in een geest van onderlinge dialoog;
  - De industriëlen en grootgrondbezitters zouden zich bij deze actoren moeten voegen;
- Dat zou ook kunnen beantwoorden aan een nieuw mandaat voor de BHRNB;

6.1.1.3 Aanvaardbaarheid van de maatregel

Er blijkt interesse te bestaan voor de oprichting van een Natuur Taskforce, vertrekkende vanuit de al bestaande actoren en instellingen.

6.1.1.4 Behoeften in termen van ondersteuning voor de implementatie van de maatregel

Geen bijzondere opmerking.

6.1.1.5 Voorstel(len) ter verbetering van de maatregel

Er worden verschillende voorstellen gedaan:

- Men zou het naast-elkaar-bestaan kunnen overwegen van enerzijds een meer administratief platform tussen de institutionele actoren (zijnde de gewestelijke besturen, zoals Stadsontwikkeling Brussel, Mobiel Brussel, Leefmilieu Brussel) en anderzijds een meer informeel platform dat een ruimer publiek samenbrengt en waarvan de Hoge Raad voor de Natuur de coördinatie op zich zou kunnen nemen.
- Nog steeds in het kader van de idee van een gebrek aan transversaliteit tussen alle natuuractoren in Brussel zou het interessant kunnen zijn om een databank aan te leggen van deze actoren;
- Andere belangen, zoals werkgelegenheid, erfgoed, de dualiteit stad-platteland, de demografie, enz., animeren het beleid van de stad. De natuur moet in de stad geïntegreerd worden, ondanks of samen met deze belangen. Daarom moet er een richtschema voor ruimtelijke planning worden geïmplementeerd om al deze belangen te beheren en een goede coördinatie tussen hen mogelijk te maken, evenals een correcte implementatie van de maatregelen in verband met de natuur in elk beleid.

6.2 De aanwezigheid van de "natuur" in beslissings- en overlegorganen versterken

6.2.1 De aanwezigheid van een natuurexpert op bijeenkomsten van overlegcomités verzekeren

6.2.2 De vertegenwoordiging van de BHRNB binnen de GOC verzekeren

Deze maatregelen hebben niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

6.3 De beschermingsstatuten van de groene ruimten vereenvoudigen en de verantwoordelijkheden verduidelijken

6.3.1 De mogelijkheden en potentialiteiten van een rationalisering van de systemen ter bescherming van de groene ruimte bestuderen

Deze maatregel heeft niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

6.4 Op de coherentie van de openbare steunmaatregelen met de nagestreefde doelstellingen toezien

6.4.1 De subsidies en andere openbare stimuli identificeren en elimineren, die nefast zijn voor de biologische diversiteit

Deze maatregel heeft niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

6.5 De monitoring van het gevoerde beleid verzekeren

6.5.1 De strategie voor het monitoren van de soorten en de habitats uitvoeren

6.5.2 Een monitoring van het beheer op punt stellen

6.5.3 De door de Brusselse groene ruimten geleverde ecosystemische diensten evalueren en in kaart brengen

Deze maatregelen hebben niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

6.6 De opvolging van het beleid en de vertegenwoordiging van Brussel op internationaal niveau verzekeren

6.6.1 Aan de internationale rapporteringsverplichtingen voldoen door de door het Gewest aangegane verbintenissen na te komen

6.6.2 Het Brussels Hoofdstedelijk Gewest op het internationale toneel vertegenwoordigen

6.6.3 Aan de coördinatie van de Belgische gefedereerde entiteiten deelnemen

6.6.4 In de uitwisselingsnetwerken met betrekking tot de stedelijke biodiversiteit participeren

Deze maatregelen hebben niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

6.7 Het wetenschappelijk onderzoek naar de natuur in de stad stimuleren en ondersteunen

6.7.1 Studies in verband met de opvolging, de ontwikkeling en de waarde van de natuur in de stad bestellen

Deze maatregelen hebben niet het voorwerp uitgemaakt van een proces van actieve participatie via workshops.

Via het participatieve proces voorgestelde aanvullende maatregelen:

Afgezien van de gesprekken die plaatsvonden over het voorgestelde maatregelenprogramma, formuleerden de deelnemers ook een aantal aanvullende maatregelen of suggesties.

Deze worden hieronder hernoemen:

- Over het algemeen vindt het platform Jeunes Naturel! dat één van de eerste stappen van de implementatie van het Natuurplan moet bestaan uit het inventariseren van de bestaande initiatieven die kunnen tegemoetkomen aan de doelstellingen van het plan, en het activeren van deze initiatieven;
- Kaarten van de mogelijkheden en de behoeften opstellen: in de eerste plaats om een precies beeld te krijgen van de situatie van de natuur in Brussel;
- Een bestemmingskaart van de ruimten opstellen;
- Het Centrum voor gedifferentieerd natuurbeheer creëren/uitbreiden in het Brussels Hoofdstedelijk Gewest.